

Na Rorongō ke Toke eigna a Jisas Krais Jon ke Risoa

Na Titiono Eigna Na Buka Iaani

Imanea ke risoa na buka iaani ke boi vele aua na ahagna, keana mara puhidia na komi tinoni kiloau i hau kena velea a Jon, na mane vaovarongo nigna a Jisas, ke risoa. Imanea ke risoa mua tolu na letasi nigna a Jon ma na buka Tate Au.

Kori turughugna na buka iaani a Jon ke vele aua a Jisas na Haghoregna a God ke vuhai tinoni me mono duada kori maramagna. Imanea ke magnahaghinira na komi tinoni kedana vaututunia Jisas a Dathegna God mena hatia na havi ke tutuni ke teo na govugna.

Jon ke titionoa e vitu na reghithehe ke eia a Jisas. Na komi reghithehe irangeni ke tatelia aua na komi puhigna a Jisas. Vaghagna na vatoke tabiruagna na mane ke thehe na naegna (5:1-8) ke tateli aua a Jisas ke agutu hahali vaghagna vamua a Tamagna a God ke agutu hahali. Tadia na komi reghithehe irangeni a Jon ke tateli aua a Jisas a Vahavi, a Dathegna a God.

Kori buka iaani, a Jon ke risoa na komi fata a Jisas ke velera nigna na komi vaovarongo kori vido ke vanga duadia kori lavi, gi imarea kena mai mena thotia. Nigna na tarai eidia nigna na komi vaovarongo kori lavi iangeni ke mono vamua kori buka iaani.

Kori buka iaani vamua ke mono na komi totohale a Jisas ke velea bali tateli aua toetoke imanea ke mai tagna a God. Jisas ke velea imanea ghehegna na bea, ma na bred, ma na raraha, ma na hagegna, me kekeha totohale mua.

Jon ke titono mua na havi ke tutuni kati hatia tagna a Krai, na havi iangeni ke turughu kori vido kati voututuni me teo keda govu.

Na komi fata ke nagho kora buka iaani:

Jisas na Haghoregna a God (1:1-18)

Nigna na titono a Jon Siuvitabu (1:19-34)

Jesus ke vahira kekeha nigna na komi vao-varongo (1:35-51)

Nigna na Agutu a Jisas (2:1-12:50)

Na vagougovui wik a Jisas ke mono i Jerusalem (13:1-19:42)

Jisas ke havi tabiru (20:1-10)

Jisas ke tate mai tadia nigna na komi vao-varongo (20:11-21:25)

A Jisas Krai Na Haghoregna A God Vanira Na Komi Tinoni

¹ Kori turughugna na komi fata gougovu, na Haghore ke mono ghohi. Na Haghore ke mono duagna a God, ma na Haghore a God. ² Imanea ke mono ghohi duagna a God kori turughugna.

³ A God ke vavuhara na komi fata gougovu duagna imanea. Tutuni, na komi fata gougovu ke vavuhara a God, imanea ke vavuhara duagna na Haghore. ⁴ Na havidia na komi fata gougovu ke au mai tagna na Haghore, mi manea na raraha bali laema tadia na komi tinoni. ⁵ Na raraha

iangeni ke laema kori puni, ma na puni teo keda vathehea.

⁶ A God ke vetula maia sina mane na ahagna a Jon Siu vitabu. ⁷ Imanea ke mai bali titionoa na raraha tadia na komi tinoni. Jon ke titiono itadia eigna kedana vaovarongo eigna na raraha mena vaututunia. ⁸ A Jon boi na raraha iangeni, keana imanea hiri ke mai bali titionoa na raraha. ⁹ Na pukuni raraha, imanea ke mai kori maramagna me laema itadia na komi tinoni gougovu.

¹⁰ Na Haghore ke mono kori maramagna. Keana na komi tinoni kori maramagna kena boi adoa imanea, toke a God ke vavuha na maramagna duagna imanea. ¹¹ Imanea ke mai kori melehagna, kari nigna na komi tinoni kena Jiu kena boi hatia imanea duai totogo. ¹² Keana tadia arahai kena hatia duai totogo mena vaututunia, imanea ke lubatira eigna kedana ara dathegna God. ¹³ Imarea boi ara dathegna a God eigna kena havi mai leghuagna na ghaghanagna ba na vanohehegna na tinoni. Teo. Imarea kena ara dathegna eigna a God ke hera na havi mathangani.

¹⁴ Na Haghore ke vuhai tinoni me mono duada kori maramagna iaani. Ighami kiti reghia imanea ke thaba vano eigna imanea sikei vamua na ghati Dathegna God na Mama. Ighami kiti reghia imanea ke vonungia na dotho ma na tutuni.

¹⁵ A Jon ke titiono eigna imanea tadia na komi tinoni. Imanea ke haghore heta vanira, “Iaani na mane ku titionoa kori vido ku veleghamu, ‘Imanea keda mai leghugu ke nagho vano itagua,

eigna imanea ke kidi mono ghohi gi u havi mai inau.’ ”

¹⁶ Na vunegna imanea ke vonungia na dotho ma na tutuni, imanea ke vatokeghita kori heghitagna na komi fata ke sethe ke toke. ¹⁷ A Moses ke hatia maia na komi vetula nigna God tadia na komi tinoni, keana na dotho ma na tutuni ke mai tagna Jisas Krai. ¹⁸ Teo sikei tinoni ke reghia God. Keana sikei vamua na ghati Dathegna ke mono duagna mi manea ghehegna a God. Imanea ke tatelia vanighita na puhigna God.

*A Jon Siuvitabu Ke Titiono Eigna A Jisas
(Matiu 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)*

¹⁹ Sina maghavu mara puhidia mara Jiu i Jerusalem kena vetulara vano tagna a Jon kekeha mara na pris mi kekeha mara kena hathera na komi pris. Imarea kena huatia, “Ahai ighoe na?”

²⁰ Ma Jon ke titiono jino vanira, “Inau bosu a Vahavi.”

²¹ Gi imarea kena veleagna, “Gi ighoe koda boi a Vahavi, ahai ighoe na? A profet Elaija ke mono i hau?”

Imanea ke haghore tughura, “Teo.”

Mena ghoi huatia mua, “Ehava? Ighoe na Profet* a God ke taluhaghorea keda vetula maia?”

Mi imanea ke velera, “Teo.”

---

* **1:21** “na Profet” Mara Jiu kena vaututuni a God keda vetula maia sina profet vaghagna a Moses (Duteronomi 18:15-22) mena kiloagna “na Profet.” Kekeha mara Jiu kena ghaghana na Profet boi a Elaija ba a Vahavi (reghia 25 na thagi ma 7:40-41). Kari kekeha mara Jiu kena reghivaughithatha na Profet a God keda vetula maia, imanea a Vahavi.

22 Gi imarea kena veleagna, “Gi keda ai na, ahai ighoe na? O veleghami eigna kitida tangomana na veleragna arahai kena vetulaghami mai. O titiono vanighami eimu ghehemu.”

23 A Jon ke haghore tughura tagna na komi haghore iraani ke velea a profet Aisaia,
 “Inau na tinoni ku haohaghore heta kori meleha ke gou,

‘Oti vajinoa na hangana vania a Lod!’ ”

24 Tadia arahai kena mai tagna a Jon e mono kekeha mara na Farise.† 25 Imarea kena huatia a Jon vaghagna iaani, “Gi ighoe boi a Vahavi ba Elaija, ba na Profet, ehava gi o siuvitabura na komi tinoni na?”

26 A Jon ke haghore tughura, “Inau ku siu-vitabura na komi tinoni kori bea, kari ikeagaieni sina tinoni koti boi adoa ke mono duada eeni. 27 Imanea na tinoni ku velea keda mai leghugu. Inau boi naba kuda pogho horu mu hati aua nigna na sadol.”

28 Na komi fata irangeni kena eia kori meleha i Betani, etagna na bea i Jodan. Kori bea hutu iangeni, a Jon ke siuvitabura na komi tinoni.

A Jisas Na Dathei Sip Nigna A God

29 Sina dani leghugna iangeni a Jon ke reghia a Jisas ke taveti mai itagna me velera na komi tinoni ngengeni, “Reghia! Iangeni na Dathei

---

† 1:24 “Farise” Reghia kori Diksonari

Sip[†] nigna God ke hati aua na paluhagna na maramagna. ³⁰ Imanea hiri na tinoni ku titionoa ghohi kori vido ku velea, ‘Na mane keda mai i leghugu, imanea ke nagho vano tagua, eigna imanea ke kidi mono ghohi gi u havi mai inau.’

³¹ I hau, toke inau ku boi adoa ahai imanea bali mai leghugu, inau ku mai eeni mu siu vitabura na komi tinoni kori bea eigna kuda tateli aua imanea tadia na komi tinonidia i Israel.”

³²⁻³³ Gi a Jon ke ghoi velea mua, “Kori vido ku boi adoa mua ahai imanea bali mai iangeni, a God ke vetulau bali siu vitabura na komi tinoni kori bea, imanea ke veleu, ‘Na mane koda reghia na Tarunga ke Tabu keda horu mai me togha itagna, imanea hiri ahai keda siu vitabura na komi tinoni kori Tarunga ke Tabu.’ Mu pukuni reghia na Tarunga ke Tabu ke horu mai i popo vaghagna na bora, me togha itagna imanea.

³⁴ Ma na vunegna ku reghia iangeni, inau ku veleghamu a Jisas a Dathegna a God.”

Nigna Na Komi Vaovarongo A Jisas Kena Kidi Leghua

³⁵ Sina dani leghugna iangeni, a Jon Siu vitabu ke ghoi sokara ngengeni duadia e rua nigna na mane vaovarongo. ³⁶ Kori vido imanea ke reghia a Jisas ke halu atu, a Jon ke velea, “Reghia,

---

[†] **1:29** “Dathei Sip” Kori Ol Testamen God ke velera mara Jiu eigna kedana havughaghi vaniagna na komi dathei sip me kekeha fata kaukagu mua bali talutavogha na komi paluhadia. Jon Siu vitabu ke kiloagna a Jisas na Dathei Sip eigna imanea ke mai kori maramagna eigna keda thehe vaghagna na havughaghi bali talutavogha na paluhadia na komi tinoni gougovu.

iangeni na Dathei Sip nigna God!” ³⁷ E rua nigna na vaovarongo koro rongovia na haghore iangeni, moro leghua a Jisas. ³⁸ A Jisas ke rei tabiru me reghira koro leghua me huatira, “Na hava koro magnahaghinia?”

Iromara koro ania, “Rabai, ivei ko mono ighoe na? (Na ghaghana koragna Rabai, Velepuih).

³⁹ Imanea ke velera, “Oro mai moro reghia ghehemiu.” Kori vido iangeni nabagna tangi vati kori lavi. Romara koro vano duagna moro reghia na vido ke mono imanea, moro mono duagna kori dani iangeni.

⁴⁰ Sina mane itadia romara iangeni ke rongovia a Jon me leghua Jisas, a Andru, a tahigna a Saimon Pita. ⁴¹ Ma na hava ke kidi eia a Andru, imanea ke hiroa a Saimon, a toghagna me veleagna, “Ighami kiti reghia ghohi a Vahavi!” (Na aha “Vahavi” nanaba vamua kori aha “Krais”). ⁴² Gi Andru ke hati vano a Saimon tagna a Jisas. A Jisas ke rei vano tagna a Saimon me veleagna, “Ighoe na ahamu a Saimon, a dathegna Jon. Keana ikeagaieni na ahamu kedana kiloghogna a Kefas.” (Na aha iaani vaghagna vamua na aha Pita ma na ghaghana koragna, “na ghahira”).

A Jisas Ke Kilora A Filip Ma Nataniel

⁴³ Sina dani leghugna iangeni a Jisas ke toatogha gi keda vano kori provins i Galili. Imanea ke reghia a Filip me ania, “O mai leghuu.” ⁴⁴ Filip na manegna i Betsaida, na melehadia Andru ma Pita. ⁴⁵ Kori vido iangeni a Filip ke vano me pada a Nataniel me ania, “Ighami kiti reghia ghohi na mane a Moses mi

mara na profet kena risoa eigna tadia na komi Rioriso ke Tabu. Na ahagna imanea a Jisas, a dathegna Josep gna i Nasaret.”

46 A Nataniel ke velea, “I Nasaret! Tangomana keda au mai kori meleha iangeni sa fata ke toke?”

Ma Filip ke ania, “O mai mo reghia imanea.”

47 Kori vido a Jisas ke reghia a Nataniel ke taveti mai, imanea ke velea, “Iangeni na pukuni manegna i Israel ke boi piapilau.”

48 A Nataniel ke huatia a Jisas, “Ehava gi o adou?”

A Jisas ke ania, “Gi e kilogho a Filip, inau ku reghigho ghohi saragna na ghai fig.”

49 A Nataniel ke veleagna, “Velepuihi, ighoe a Dathegna a God ma na King gna i Israel.”

50 Jisas ke veleagna, “Ehava? O vaututuniu eigna inau ku velegho ku reghigho saragna na ghai fig? Sethe na fata ke hutu vano tagna iangeni ighoe koda reghira.” 51 Gi e veleragna mara gougovu, “E tutuni na hava ku veleghamu, ighamu kotida reghia na hughuta i popo keda hangavi, ma na komi enjel nigna a God kedana hadi mena horu§ itagua inau, na Dathei Tinoni.”*

---

§ 1:51 Na haghore iaani ke haga nanaba na haghore ke mono kori buka Jenesis 28:10-15 eigna nigna na maumaturungita a Jakob. Kori maumaturungita, a Jakob ke reghia na komi enjel kena hadi mena horu kori rangana ke jufungia na hughuta i popo. A God ke tatelia a Jakob ke vahia imanea ma ara vinahuhugna eigna kedana nigna na komi tinoni. Vaghagna iangeni, a God keda tateli tadia nigna na komi vaovarongo a Jisas, imanea ke vahia a Jisas eigna keda a Vahavi. * 1:51 “Dathei Tinoni” Reghia kori Diksonari

2

Na Reghithehe Ke Kidi Eia A Jisas

¹ E rua na dani leghugna a Jisas ke kilora a Filip ma Nataniel, a idogna a Jisas ke mono tagna sina sonihaidu taulaghi kori meleha i Kena kori provins i Galili. ² Imarea kena hulaghinira mua a Jisas duagna nigna na komi vaovarongo tagna na sonihaidu iangeni. ³ Kori vido ke boi govu mua na vangahaidu, na waen ke govu ghohi. A idogna a Jisas ke veleagna, “Na waen ke govu.”

⁴ A Jisas ke haghore tughua, “Vaivine, ehava gi o mai itagua eigna iaani? Nigua na maghavu ke boi jufu mai mua.”

⁵ Gi a idogna a Jisas ke velera na komi tinoni agutu, “Oti eia na hava keda veleghamu.”

⁶ Ingengeni ono na botolo hutu kena agutu kori ghahira ke mono. Sikei na botolo haga nabagna sina hathangatu na lita i bea koragna. Na komi botolo iraani bali toitoi bea eigna mara Jiu kedana sikame mena wasia nidia na disi leghuagna na puhi ke jino kori nidia na vetula.

⁷ Gi a Jisas ke velera na komi tinoni agutu, “Oti vano ohora mai na bea moti hurira na komi botolo iraani.” Kori vido kena hurira me vonu, ⁸ a Jisas ke velera, “Oti thaupia sina vidogna na bea moti hati vano tagna na mane ke reireghia na vangahaidu iaani.” Gi imarea kena eia vaghagna ke veleragna.

⁹ Kori vido na mane ke reireghia na vangahaidu ke gnamia na bea, na bea ke vuhai waen. Imanea ke boi adoa ivei ke mai na waen iangeni, kari imarea kena hati vano itagna kena adoa. Gi

e kilo maia na mane ke eu taulaghi me veleagna,
¹⁰ “Tadia na komi vangahaidu, imarea kena kidi herana na komi tinoni na waen ke toke puala. Gi leghugna kena kou mena kou na komi tinoni, imarea kena herana na waen ke boi rae toke. Keana ikeagaieni ighoe ko hatia maia na waen ke pukuni toke, leghugna kena kou ghohi na komi tinoni!”

¹¹ Iaani na reghithehe a Jisas ke kidi eia. Imanea ke eia kori meleha i Kena kori provins i Galili me tateli aua nigna na mana ke hutu. Ma na nigna na komi vaovarongo kena vaututunia.

¹² Leghugna ke govu na sonihaidu, a Jisas ma a idogna mara tahigna ma na nigna na komi vaovarongo kena taveti vano kori meleha i Kapaneam mena mono kekeha dani ngengeni.

A Jisas Ke Gigi Aura Na Komi Tinoni Kori Vathe Ke Tabu Nigna A God

(Matiu 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Na Laulahugna na Thovoliungi* ke gharani mai ghohi ma Jisas ke taveti vano i Jerusalem.

¹⁴ Imanea ke vano kori lalabagna na Vathe ke Tabu nigna a God me reghia na komi tinoni kena salemura na komi kau, ma na komi sip, ma na komi bora bali havughaghi.† Me reghia mua kekeha tinoni kena nohe tadia na komi tevo mena tutughu rongo bali volia na takisigna

---

* **2:13** “Na Laulahugna na Thovoliungi” Tagna na laulahu iaani, mara Jiu kena togha tabiru na bongi na enjel nigna a God ke thovoliungira mara Israel kena havula na ghaughabuagna na dathe i sip kori hagehagna na komi vathedia me vathehera na komi gari mane ke havi nagho tadia mara Ijip. † **2:14** “havughaghi” Reghia kori Diksonari

na Vathe ke Tabu. ¹⁵ Ma Jisas ke hatia kekeha piru me agutua na bali thabu. Gi e paji aura na komi kau ma na sip tagna na vido ianeni. Imanea ke koli poghora na komi tevo nidia mara kena tutughu rongo ma nidia na siliva ke rote kilili. ¹⁶ Gi e haghore heta tadia arahai kena salemura na komi bora. Imanea ke velera, “Oti hati aura i kosi! Oti saghoi eia kori vathegna a Tamagu na vido bali makete!” ¹⁷ Gi nigna na komi vaovarongo kena togha tabirua na vido rioriso ke mono tadia na komi Rioriso ke Tabu ke velea, “Nigua na dotho eigna na vathemu ke hutu puala.”

¹⁸ Mara puhidia mara Jiu kena huatia a Jisas, “O eia na reghithehe eigna kitida adoa a God ke velegho gi o eia iaani!”

¹⁹ A Jisas ke anira, “Oti reo horua na Vathe ke Tabu iaani, mi koragna tolu na dani inau kuda ghoi vasokaraghinia.”

²⁰ Mi marea kena ania, “Ighoe o toatogha ko tangomana na vasokaraghiniagna koragna tolu na dani? E vahotha puala! Eigna e rua tutughu me ono na vinogha imarea kena agutu gi e govu na Vathe ke Tabu iaani.”

²¹ Imarea kena boi adoa na Vathe ke Tabu ke titionoa a Jisas, na tonogna ghehegna.

²² Leghugna ke sokara tabiru a Jisas kori thehe, nigna na komi vaovarongo kena togha tabirua na hava ke velea a Jisas. Kori vido iangeni, imarea kena vaututunia na komi Rioriso ke Tabu ma na komi fata ke velea a Jisas.

²³ Kori vido a Jisas ke mono i Jerusalem tadia na komi dani kena eia na Laulahugna na Tho-

voliungi, sethe na tinoni kena vaututunia eigna kena reghia na komi reghithehe ke eia. ²⁴ Kari a Jisas ke boi pukuni vaututunira eigna imanea ke adoa na havidia na komi tinoni gougovu. ²⁵ Toke keda teo ahai ke titiono vania a Jisas eigna na havidia na komi tinoni, imanea ke adoa ghohi.

3

Nikodimas Ke Mai Tagna A Jisas

¹⁻² Tagna sina bongi, sina mane ke baubatu tadia mara Jiu ke mai tagna a Jisas. Na ahagna a Nikodimas, imanea na mane Farise. Kori vido ke mai tagna a Jisas, a Nikodimas ke veleagna, “Velepuihi, ighami kiti adoa a God ke vetulagho mai bali velepuhighami. Ighami kiti adoa iaani eigna teo ahai keda tangomana na eiagna na komi reghithehe ko eia ghohi gi a God keda boi mono duagna.”

³ A Jisas ke veleagna, “O vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Teo ahai keda haghe kori hughuta nigna a God* gi imanea keda boi ghohi havi mai.”

⁴ Nikodimas ke haghore tughua a Jisas vaghagna iaani, “E vahotha puala na tinoni ke puhui ghohi keda ghohi tabiru haghe kori kutugna a idogna bali ghohi havi mai.”

⁵ Gi a Jisas ke veleagna, “O vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Teo ahai keda haghe kori hughuta nigna a God gi imanea keda boi havi mai kori bea ma na Taruna ke Tabu. ⁶ Na tinoni ke hatia na havi kori maramagna

---

* **3:3** “hughuta nigna a God” Reghia kori Diksonari

iaani eigna imanea ke havi mai tagna a idogna ma tamagna. Keana na tinoni ke hatia na havi mathangani eigna imanea ke havi mai kori na Taruna ke Tabu. ⁷ O saghoi nia vere eigna inau ku velegho ighamu gougovu kotida ghoi havi mai. ⁸ Kori vido na ghuri ke ghuighuri vano kori vido ke magnahaghinia, ighoe ko rongovia na tagumugna. Kari ighoe ko boi adoa tagna ke turughu mai mi vei keda vano. Vaghagna vamua iangeni, teo ahai ke tangomana na thaothadoghagna na puhi na Tarunga ke Tabu ke hera na komi tinoni na havi mathangani.”

⁹ A Nikodimas ke veleagna, “Ehava gi na Tarunga ke Tabu ke tangomana na eiagna iangeni?”

¹⁰ A Jisas ke veleagna, “Ighoe sina naghoi mane velepuhi i Israel. Ehava gi o boi thaothadoghagna na komi fata iraani? ¹¹ Vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Ighami kiti titiono eigna na komi fata kiti thaothadoghagna miti reghia, kari ighamu koti bosi magnahaghinia na voututuniagna na hava kiti veleghamu. ¹² Ighamu koti boi voututuniu kori vido inau ku titionoa na komi fata kori maramagna, me teo kotida voututuniu kuda titionoa na komi fata i popo. ¹³ Inau vamua ku thaothadoghagna na komi fata i popo, eigna inau, na Dathei Tinoni, ku horu mai i popo. Teo ahai mua ke horu mai i popo.

¹⁴ “Kori vido a Moses ma na komi tinoni Jiu kena mono kori meleha ke gou, Moses ke sokaraghinia hadia na ghai ke mono na poli

itagna kena agutua kori aian.† Vaghagna mua iangeni inau, na Dathei Tinoni, imarea kedana bou hadi kori ghai, ¹⁵ eigna arahai kena vaututuniu kedana hatia na havi ke teo na govugna.

¹⁶ “Na vunegna a God ke dothovira puala na komi tinoni kori maramagna, imanea ke lubatia maia sikei vamua ghati Dathegna eigna arahai kena vaututunia kedana boi thehe, kari imarea kedana hatia na havi ke teo na govugna. ¹⁷ A God ke bosu vetula maia a Dathegna kori maramagna eigna keda fatera na komi tinoni kori maramagna, kari imanea ke vetula maia eigna keda vahavira. ¹⁸ Aarahai kena vaututunia a Dathegna God, a God keda boi fatera. Kari arahai kena boi vaututunia, a God ke fatera ghohi eigna kena boi vaututunia sikei vamua na ghati Dathegna. ¹⁹ God keda fatera eigna iaani: Na raraha ke mai kori maramagna, kari imarea kena dothovia na puni mena boi dothovia na raraha eigna na puhidia ke dika. ²⁰ Aarahai kena eia na komi fata ke dika kena boi magnahaghinia na raraha. Imarea kena boi mai gharania na raraha eigna kena boi magnahaghinia na raraha keda tateli aua na komi fata dika kena eia. ²¹ Kari arahai

---

† **3:14** Sina maghavu mara i Israel kena huhughua a God kori meleha ke gou. Ma God ke vetula maia na komi poli dika bali ghathatira. Leghugna kena tughuhehe, a God ke veleagna Moses eigna keda sokaraghinia hadia na ghai ke mono na poli itagna kena agutua kori aian. Gi arahai kena dodoro hadi itagna na poli, imarea kena boi thehe. Vaghagna iangeni, imarea kena boa hadia Jisas kori ghaibabala kori vido kena tupipuhia. Ma arahai kena dodoro vamua taga a Jisas eigna keda vahavira, imarea kedana havi thovohaliu.

kena eia na komi fata ke jino, imarea kena mai gharania na raraha, eigna kena magnahaghinia na komi tinoni kedana adoa a God ke hathera na eiagna na komi tango ke toke.”

Jon Siu vitabu Ke Titionoa A Jisas

²² Leghugna iangeni, Jisas ma na nigna na komi vaovarongo kena taveti au i Jerusalem mena vano tagna ke mono kekeha bea kori provins i Jiudea. Imarea kena mono ngengeni kekeha dani mena siu vitabura kekeha tinoni. ²³ Kori vido iangeni a Jon Siu vitabu ke siu vitabura kekeha tinoni i Ainon ke mono gharania na meleha i Salim, eigna ngengeni ke sethe na bea. Me sethe na tinoni kena mai itagna eigna imanea keda siu vitabura. ²⁴ Leghugna iaani, a Herod ke boa haghea a Jon kori vathe tatari.

²⁵ Sina maghavu, nigna na komi mane vaovarongo a Jon kena rihu haohaghore duagna sina mane Jiu. Imarea kena rihu haohaghore eidia na komi vetula nidia mara Jiu bali vararahara ghehedia kori koakoa tagna na bea. ²⁶ Nigna na komi vaovarongo a Jon kena vano itagna a Jon mena veleagna, “Velepui, o togha tabirua na mane ke mono duamu sethevugna na bea hutu i Jodan, na mane ko titionoa tadia na komi tinoni? Ikeagaieni imanea ke eia na siu vitabu, ma na komi tinoni gougovu kena vano itagna.”

²⁷ A Jon ke haghore tughura, “Na tinoni ke tangomana na eiagna vamua na agutu a God ke lubatia vania. ²⁸ Ighamu koti rongovia ghohi inau ku veleghamu inau boi a Vahavi. A God ke vetulau mai bali kaikalitira na komi tinoni eigna na maigna imanea. ²⁹ Kori sonihaidu, na

vaivine keda taulaghi, iia nigna na mane keda taulaghi itagna. Kari a kulagna na mane keda taulaghi, imanea ke totogo vamua eigna ke mono duagna me rongovia nigna na haghore na mane keda taulaghi. Vaghagna vamua iangeni, inau ku totogo puala na rongoviagna na komi tinoni kena vano tagna a Jisas. ³⁰ A God ke magnahaghinia imanea keda huju hadi vano mi inau kuda huju horu.”

³¹ Na komi tinoni kena havi mai kori maramagna, imarea na komi tinonigna na maramagna mena titiono eigna na komi fata kori maramagna. Kari a Vahavi ke horu mai i popo, mi manea ke thaba vano tadia na komi tinoni gougovu. ³² Imanea ke titionoa na hava ke rongovia me reghia, kari boi sethe na tinoni kena voututunia na hava ke velea. ³³ Keana arahai kena voututunia, imarea kena tateli aua na hava a God ke velea ke tutuni ³⁴ eigna a Vahavi a God ke vetula maia, imanea ke titiono aua na komi haghoregna a God. Imanea ke eia iangeni eigna a God ke vetula na Taruna ke Tabu eigna keda pukuni vonungia me mono duagna hahali. ³⁵ A Mama ke dothovia a Dathegna me hea na mana eigna keda vunaghi pungisira na komi fata gougovu. ³⁶ Aarahai kena voututunia a Dathegna God, imarea kena hatia ghohi na havi ke teo na govugna. Kari arahai kena boi voututunia, imarea teo kedana hatia na havi iangeni. Ma na papara a God keda eia itadia teo keda govu.

4

A Jisas Ma Na Vaivinegna I Samaria

¹ Mara na Farise kena rongovia arahai kena leghua a Jisas me siu vitabura, imarea irangeni ke sethe vano tadia arahai kena leghua a Jon Siu vitabu. ² (Kari na hava ke tutuni, na komi nigna vaovarongo a Jisas kena siu vitabura na komi tinoni, boi a Jisas). ³ Na vunegna a Jisas ke adoa mara na Farise kena rongovia iangeni, imanea duagna nigna na komi vaovarongo kena taveti au i Jiudea mena turughu vano kori provins i Galili.

⁴ Kori taetavetidia vano i Galili, imarea kena kidi taetaveti vano kori provins i Samaria. ⁵ Imarea kena jufu tagna na meleha Sika i Samaria, gharania na vido i thepa sina hutudia mara Jiu ke nagho, a Jakob, ke hea a dathegna a Josep. ⁶⁻⁸ Ingengeni ke mono na seu nigna a Jakob. Jisas ke vano me nohe ghaghireigna na seu eigna imanea ke babao ghohi na taetaveti. Kori vido iangeni nabagna tangi salaghe rua kori hotaghi dani. Leghugna mara nigna na vaovarongo a Jisas kena taveti vano kori meleha bali volia ghadia vanga, sina vaivinegna i Samaria ke mai kori seu bali toitoi bea. Ma Jisas ke kaea, “Tanomana koda heu mai na bea bali kou ghagua?”

⁹ Na vaivine iangeni ke veregna puala eigna mara Jiu kena bosu magnahaghinia na mono haidu duadia mara Samaria. Iia ke veleagna a Jisas, “Ighoe na mane Jiu mi nau na vaivinegu i Samaria. Ehava gi o kaeu eigna kuda hegho ghamua kou?”

¹⁰ A Jisas ke veleagna, “Ighoe ko boi adoa na hava a God ke magnahaghinia keda hegho, mo

boi adoa mua ahai ke kaegho na bea. Gi koda adoa, ighoe koda kaeu eigna kuda hegho na bea i havi.”

¹¹ Na vaivine iangeni ke veleagna a Jisas, “Mane puhi, na seu ke horu puala kari teo sa nimua na seuseu. Ivei koda hatia na bea i havi iangeni? ¹² Iaani na seu a hutuda Jakob ke heghami mi manea ma ara dathegna ma nigna na komi fata kaukagu kena kou hahali kori bea iaani. Ehava? Ighoe ko toatogha ko nagho vano tagna a Jakob?”

¹³ Ma Jisas ke veleagna, “Arahai kedana kouvia na bea iaani, imarea kedana ghoi langasa. ¹⁴ Kari arahai kedana kouvia na bea inau kuda hera, imarea teo kedana ghoi langasa. Eigna na bea inau kuda hera keda vaghagna na bea ke fufutu kori havidia, ma na bea iangeni keda hera na havi ke teo na govugna.”

¹⁵ Ma na vaivine ke ania, “Mane puhi, o heu mai na bea iangeni eigna kuda boi ghoi langasa mu kuda boi ghoi tabiru mai eeni bali toitoi bea.”

¹⁶ Ma Jisas ke ania, “O vano mo kilo maia a taumu.”

¹⁷ Iia ke haghore tughua, “Inau e teo sa taugu.”

Gi a Jisas ke veleagna, “E tutuni e teo sa taumu.

¹⁸ Eigna ighoe ko taulaghi ghohi tadia e lima na mane, ma na mane ko mono duagna ikeagaieni bosi a taumu. Hee, na hava ko veleu e tutuni.”

¹⁹ Gi na vaivine ke ania, “Mane puhi, ikeagaieni inau ku adoa ighoe sina profet. ²⁰ Ighami mara i Samaria kiti maimanihihia a God kori suasupa iaani i Gerisim vaghagna kena eia ara hutumami. Keana ighamu mara Jiu koti velea Jerusalem na

pukuni meleha bali maimanihihia a God na komi tinoni gougovu. O veleu, ivei ke jino?”

²¹ Ma a Jisas ke ania, “O vaututunia na hava kuda velegho ikeagaieni. Tagna na maghavu keda mai, ighamu i Samaria kotida boi maimanihihia a God kori suasupa iaani ba i Jerusalem.

²² Ghamu i Samaria oti maimanihihia a God kari oti boi pukuni adoa imanea. Ighami mara Jiu huju kiti maimanihihia a God mua, kari iti pukuni adoa, eigna nigna na puhi a God bali vahavira na komi tinoni ke turughu itamami ighami mara Jiu. ²³ Tagna na maghavu keda mai, nigna na komi pukuni tinoni a God kedana maimanihihia kori haehathe nigna na Tarunga ke Tabu ma na leghuagna na hava ke tutuni eigna a God. Ma na maghavu iangeni ke jufu mai ghohi. A Mama ke hirora arahai kena maimanihihia vaghagna iangeni. ²⁴ Na vunegna a God na tarunga, imanea ke magnahaghinira arahai kena maimanihihia kedana maimanihihia kori haehathe nigna na Tarunga ke Tabu mi kori leghuagna na hava ke tutuni eigna imanea.”

²⁵ Na vaivine ke velea, “Inau ku adoa a Vahavi keda mai, imanea kena kiloagna a Krai. Kori vido imanea keda mai, imanea keda unuhia na ghaghanadia na komi fata iraani itamami.”

²⁶ Ma Jisas ke ania, “Inau ku haohaghore duamu ikeagaieni, inau a Vahavi.”

²⁷ Kori vido vamua iangeni mara na vao-varongo kena tabiru mai mena vere nidia puala a Jisas ke titiono duagna sina vaivine. Kari e teo sikei mane itadia kena huatia vaghagna iaani,

“Na hava ko magnahaghinia na?” ba “Ehava gi o titiono duagna?”

²⁸ Na vaivine ke boa horua nigna na botolo bali toitoi bea me tabiru vano kori meleha. Me velera na komi tinoni ngengeni, ²⁹ “Oti mai moti reghia na mane ke vele aua na komi fata gougovu inau ku eia. Da imanea a Vahavi!” ³⁰ Kori vido iangeni na komi tinoni kena taveti au kori meleha, mena vano bali reghia a Jisas.

³¹ Gi ena jufu mai na komi tinoni tagna a Jisas, nigna na komi vaovarongo kena veleagna, “Velepui, o vanga.”

³² A Jisas ke anira, “E mono mua ghagua na vanga ighamu koti boi adoa.”

³³ Gi mara nigna na vaovarongo kena vei-huahuatighi, “Ehava? Sa tinoni ke hea ghohi na vanga?”

³⁴ A Jisas ke anira, “Na ghagua na vanga hiri, na leghuagna nigna na vanohehe a God, ma na vagovuagna na agutu ke heu mai na bali eia. ³⁵ Ighamu oti adoa ghohi na haghore iaani kena velea na komi tinoni, ‘E vati mua na vula gi na komi sagharo keda ghano bali hathatanora.’ Keana inau ku velegamu, oti dodoro toetoke tadia na komi gnatha. Eigna na komi sagharo ke ghano ghohi bali hathatanora. ³⁶ Aarahai kena agutu bali hathatanora na komi sagharo kena hatia na volidia. Ma na komi sagharo kena hathatanora, iangeni na komi tinoni kena hatia na havi ke teo na govugna. Aarahai kena joua na gnatha ma arahai kena hathatanora na komi sagharo, imarea kedana sakai totogo. ³⁷ Na haghore iaani ke tutuni ikeagaieni, ‘Sina mane

ke joua me sina mane tavogha ke hathatanora na komi sagharo kori vido kena ghano.’ ³⁸ Inau ku vetulaghamu bali hathatanora na komi sagharo kori gnatha koti boi joua. Aarahai tavogha kena eia ghohi na agutu ke hutu, kari ighamu kotida hathatanora na komi sagharodia.”

³⁹ Sethe na komi tinonidia Samaria kori meleha iangeni kena vaututunia Jisas eigna na vaivine iangeni ke velera, “Na mane iangeni ke vele aua na komi fata gougovu inau ku eia.” ⁴⁰ Na vunegna iangeni, kori vido kena mai tagna a Jisas, imarea kena kaea eigna keda talu mono duadia kori melehadia. Ma Jisas ke mono duadia e rua na dani. ⁴¹ Me sethe mua na tinoni ingengeni kena vaututunia eigna na komi fata ke velera a Jisas. ⁴² Gi ena veleagna na vaivine iangeni, “Ikeagaieni, ighami kiti vaututunia Jisas eigna ighami kiti rongovia ghehemami, boi eigna vamua na komi fata ko veleghami. E tutuni, imanea hiri a Vahavi ke mai bali vahavira na komi tinoni kori maramagna.”

A Jisas Ke Vatoke Tabirua A Dathegna Sina Mane Puhi

⁴³ Leghugna ke mono e rua na dani duadia mara i Samaria, a Jisas ke taveti au itadia me vano i Galili. ⁴⁴ A Jisas ke velea ghohi, “Na komi tinoni kori pukuni melehagna na profet, imarea teo kedana ghaghana bohea.” ⁴⁵ Mi kori vido a Jisas ke jufu kori provins i Galili, na komi tinoni ngengeni kena totogo puala na reghiagna. Kari imarea kena totogo eigna vamua kena reghia na komi fata ke eia a Jisas i Jerusalem kori vido kena vano ingengeni kori Laulahugna na Thovoliungi.

⁴⁶ Kori vido a Jisas ke mono kori provins i Galili, imanea ke ghoi tabiru kori meleha i Kena, na meleha imanea ke eia na bea gi e vuhai waen. Kori meleha i Kapaneam, sina mane puhi kori gaumanegna i Rom ke mono ingegeni ma a dathegna mane ke vahaghi. ⁴⁷ Imanea ke rongovia a Jisas ke taveti au i Jiudea me mai jufu ghohi i Galili, me vano itagna i Kena. Imanea ke kae huhurua a Jisas eigna keda vano duagna i Kapaneam bali vatoke tabirua a dathegna ke haga thehe ghohi.

⁴⁸ A Jisas ke velea, “Ehava? Ighamu kotida boi vaututuniu kuda boi eia na komi reghithehe?”

⁴⁹ Na mane puhi iangeni ke veleagna, “Mane puhi, o saisami mo mai gi e thehe a dathegu!”

⁵⁰ Ma Jisas ke ania, “O vano tabiru kori vathemu. A dathemu keda havi!” Ma na mane iangeni ke vaututunia a Jisas me turughu tabiru vano kori vathegna.

⁵¹ Kori vido imanea ke taetaveti vano kori hangana, kekeha nigna na mane agutu kena mai pada mena veleagna a dathegna ke toke tabiru ghohi. ⁵² Imanea ke huatira ingiha a dathegna ke toke tabiru, mi marea kena ania, “Na vahaghi ke govu itagna nabagna tangi sikei kori hinaota i gnotha.” ⁵³ Gi a tamagna na gari iangeni ke adoa iangeni na vidoi dani a Jisas ke veleagna, “A dathemu keda havi.” Ma na mane puhi iangeni ma na komi tinoni kena mono kori vathegna kena vaututunia a Jisas.

⁵⁴ Iangeni na varuagna na reghithehe ke eia a Jisas i Galili leghugna ke au mai kori provins i Jiudea.

5

A Jisas Ke Vatoke Tabirua Na Mane Ke Thehe Na Naegna

¹ Leghugna iangeni, a Jisas ke vano i Jerusalem eigna sina nidia na laulahu mara Jiu. ² Koragna i Jerusalem sina maha i bea ke mono kena kiloagna Betsata kori haghoredia mara Jiu. Na maha i bea iangeni ke mono gharania na hagetha kena kiloagna, “Na Hagethagha na Sip.” Hilighagna na maha iangeni e lima na varada teve bali mamatho ke mono. ³⁻⁴ Sethe na tinoni kena vahaghi kena nere tadia na komi varada irangeni. Kekeha ena doa, kekeha thehe na naedia, mi kekeha lae na tonodia.* ⁵ Sina mane tadia na komi tinoni kena mono ngengeni, imanea ke vahaghi e tolu hangavulu me alu na vinogha ghohi. ⁶ Kori vido a Jisas ke reghia me adoa imanea ke hau ghohi na vahaghigna, imanea ke huatiagna, “Ighoe ko magnahaghinia na tonomu keda toke tabiru?”

⁷ Imanea ke haghore tughua a Jisas, “Mane puhi, e vahotha puala eigna e teo sa tinoni bali hatiu horu kori maha bea kori vido ke gneognebo. Leuleghu maghavu ku pipilia na vano horu kori bea, na tinoni tavogha ke kidi horu nigna ghohi.”

---

* **5:3-4** Tadia kekeha rioriso haulaghi kori haghore Grik, 3b-4 na thagi ke mono, “Imarea irangeni kena pitua na bea keda gneognebo eigna kekeha maghavu sina enjel nigna a Lod God ke horu mai kori maha i bea iangeni me vagneogneboa. Leghugna iangeni, ahai ke kidi hahaghe kori bea ke toke tabiru tagna na hava ke padagna.”

⁸ Gi a Jisas ke ania, “Sokara hadi mo hatia na mathamu mo taveti!” ⁹ Kori vido vamua iangeni, imanea ke toke tabiru. Me hatia na mathagna me taveti.

Na dani a Jisas ke eia na reghithehe iaani, na Sabat. ¹⁰ Na vunegna iangeni mara puhidia mara Jiu kena veleagna na mane ke toke tabiru, “Iaani na Sabat! Nida na komi vetula kena lutigho na hulu matha.”

¹¹ Kari imanea ke haghore tughura, “Na mane ke vatoke tabiruu ke veleu, ‘O hatia na mathamu mo taveti!’ ”

¹² Mi marea kena huatiagna, “Ahai ke velegho eigna koda hatia na mathamu mo taveti?” ¹³ Kari na mane iangeni ke boi adoa na ahagna imanea ke vatoke tabirua, eigna na mavitu ke sethe ke mono ngengeni ma Jisas ke taveti nigna ghohi.

¹⁴ Leghugna iaani a Jisas ke pada imanea kori Vathe ke Tabu nigna God me veleagna, “Ikeagaieni ighoe ko toke tabiru. O saghoi eia mua na koakoa eigna keda boi padagho sa fata ke dika vano tagna na vahaghi ke padagho i hau.”

¹⁵ Gi na mane iangeni ke vano me velera mara puhidia mara Jiu a Jisas na mane ke vatoke tabirua. ¹⁶ Turughu kori dani iangeni, mara puhidia mara Jiu kena haghore diadikala a Jisas eigna ke eia na komi fata vaghagna iangeni kori Sabat. ¹⁷ Kari a Jisas ke velera, “A Tamagu ke agutu tadia na komi dani gougovu mi nau ku eia vaghagna vamua ke eia imanea.”

¹⁸ Kori vido kena rongovia iangeni, imarea kena heta vano mua na hiroagna na puhi bali vatheheagna. Boi eigna vamua imanea ke boi

leghua na vetulagna na Sabat. Kari eigna mua ke velea a God a Tamagna. Kori vido ke velea iangeni, imanea ke vananaba ghehegna duagna God.

Nigna Na Mana A God Ke Mono Tagna A Jisas

¹⁹ A Jisas ke velera mara puhidia mara Jiu, “Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Na Dathe ke boi tangomana na eiagna sa fata leghuagna na ghaghanagna ghehegna. Kari imanea ke eia vamua na hava ke reghia ke eia a Tamagna. Na hava ke eia na Mama, na Dathe keda eia mua. ²⁰ Na Mama ke dothovia na Dathe me tatelia vania na komi fata gougovu ke eia. Ma na Mama keda tateli vania na Dathe kekeha fata keda eia ke nagho vano tagna na vatoke tabiruagna na mane iaani. Mi ghamu kotida vere nimiu tadia na komi fata keda eia na Dathe. ²¹ Vaghagna na Mama ke vasokaraghinira arahai kena thehe me hera na havi, na Dathe keda hera na havi tadia arahai ke vahira. ²² Na Mama ke boi fatea sa tinoni eigna imanea ke hea na mana na Dathe bali fatera na komi tinoni gougovu. ²³ Na Mama ke eia iangeni eigna ke magnahaghinia na komi tinoni kedana ghaghana bohea na Dathe vaghagna imarea kena ghaghana bohea imanea. Ahai ke boi ghaghana bohea na Dathe, imanea ke boi ghaghana bohea na Mama ke vetula maia.

²⁴ “Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani! Aarahai kena rongovia na haghoregu mena vaututunia ahai ke vetulau mai, imarea kedana hatia na havi ke teo na govugna. Mi nau kuda boi fatera eigna na komi paluhadia. Imarea

kena taveti sania ghohi na thehe mena vano kori havi.

²⁵ “Moti vaovarongo mua tagna na fata ke tutuni iaani. Tagna na maghavu keda mai arahai kena leghua na hangana ke vano kori thehe ke teo na govugna, imarea kedana rongovia na haghoregna a Dathegna God. Ma arahai itadia kedana vaututunia, imarea kedana hatia na havi ke teo na govugna. Ma na maghavu iangeni ke jufu mai ghohi. ²⁶ Na Mama ke mono nigna na mana bali hera na komi tinoni na havi ke teo na govugna. Mi manea ke hea na Dathe na mana eigna keda hera mua na komi tinoni na havi iangeni. ²⁷ Imanea ke hea mua na mana bali fatera na komi tinoni, eigna imanea na Dathei Tinoni ke mai tagna a God. ²⁸ Oti saghoi vere nimiru tagna iangeni. Eigna tagna na maghavu keda mai, arahai kena thehe ghohi kedana rongovia na haghoregna a Dathegna God. ²⁹ Kori vido iangeni imarea kedana au mai tadia na komi beku. Ma arahai kena eia na komi fata ke jino kedana ghoi havi tabiru me kedana havi hahali duagna a God. Keana arahai kena eia na komi fata ke dika kedana ghoi havi tabiru, ma na Dathe keda fatera me vetulara vano kori meleha papara.

³⁰ “Inau boi tangomana kuda eia sa fata leghuagna na ghaghanagu ghehegu. Inau ku fatera na komi tinoni leghuagna na hava ke veleu a God. Ma na fate inau ku eia e jino eigna inau u boi eia vamua na hava ku magnahaghinia, kari inau ku fatera na komi tinoni leghuagna na hava ke magnahaghinia a God ke vetulau mai.”

Na Komi Fata Ke Tateli Aua A Jisas A Dathegna A God

³¹ Gi a Jisas ke velera mara puhidia mara Jiu, “Gi inau vamua kuda titionou eigu ghehegu, e teo sa vunegna kotida voututunia na hava ku titionoa.† ³² Kari a Tamagu ke titiono mua eigu inau, mi nau ku adoa na komi fata imanea ke titionoa e tutuni.

³³ “Ighamu koti vetulara ghohi kekeha tinoni bali vano vaovarongo tagna a Jon Siuvitabu. Ma na komi fata imanea ke titiono eigu inau e tutuni.

³⁴ Na komi titiono eigu inau kena eia na komi tinoni, boi na fata ke nagho itagua. Kari inau ku velehemu na hava ke velea a Jon eigna kotida adoa na puhi bali hatia na havi ke teo na govugna. ³⁵ A Jon ke vaghagna na lui ke raraha puala ke tateli aua na hava ke tutuni eigu inau. Mi ighamu koti totogo na mono kori raraha iangeni sina ghati vido iso.

³⁶ “Kari e mono mua na fata ke tavogha ke nagho vano tagna na titiono ke eia a Jon. Irangeni na komi agutu na Mama ke heu mai eigna kuda eira, mi ikeagaieni inau ku eira. Na komi agutu irangeni ke tateli aua na Mama ke vetulau mai. ³⁷ Ma na Mama ke vetulau mai, imanea ke titiono ghohi eigu inau. Kari ighamu oti boi rongovia na haghoregna moti boi reghia imanea kori matamiu. ³⁸ Ighamu koti boi kalitia na haghoregna kori havimiu, eigna ighamu koti

---

† **5:31** Nidia na komi vetula mara Jiu ke velera eigna kedana boi voututunia na titiono ke eia sa tinoni gi keda boi mono e rua be tolu na tinoni tavogha bali velea na fata iangeni ke tutuni. Reghia

boi vaututunia ahai imanea ke vetula maia. ³⁹ Ighamu koti ijumi toetokea na komi Rioriso ke Tabu eigna ighamu koti ghaghana gi kotida eia iangeni, ighamu kotida pada na hangana bali hatia na havi ke teo na govugna. Na komi Rioriso ke Tabu kena titionoa eigu inau, ⁴⁰ kari ighamu koti bosu magnahaghinia kotida mai itagua bali hatia na havi ke teo na govugna.

⁴¹ “Inau ku bosu hiroa tadia na komi tinoni na kilothabaugna, ⁴² eigna inau ku adoa ighamu koti boi dothovia a God kori havimiu. ⁴³ Inau ku mai duagna na mana nigna a Tamagu, kari ighamu koti bosu magnahaghina kotida vaovarongo itagua. Keana gi na tinoni tavogha keda mai duagna nigna na mana ghehegna vamua, ighamu kotida sasaa na vaovarongo itagna. ⁴⁴ Ighamu koti magnahaghinia vamua na komi tinoni kedana kilothabaghamu. Keana, gi keda boi kilothabaghamu a God, e toke vamua itamiu. Na vunegna iangeni e vahotha puala kotida vaututuniu.

⁴⁵ “Oti saghoi toatogha inau kuda toroghamu kori matagna na Mama. Teo! A Moses, ighamu koti vaututunia keda hatheghamu, imanea keda toroghamu. ⁴⁶ Gi ighamu kotida pukuni vaututunia a Moses, ighamu kotida vaututuniu mua inau, eigna imanea ke risoa eigu inau. ⁴⁷ Keana na vunegna ighamu kotida boi vaututunia na komi fata ke risoa, teo kotida vaututunia na komi fata inau ku titionoa.”

6

A Jisas Ke Hera Ghadia Lima Na Togha

Tomagha Na Tinoni

(Matu 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Leghugna a Jisas ke tabiru kori provins i Galili, imanea duagna nigna na komi vaovarongo kena hathavu sethevugna na kolo i Galili kena kiloagna mua na kolo i Tiberias. ² Na mavitu ke sethe kena lilihi mena vano jufu tagna ke vano a Jisas eigna imarea kena reghia na komi reghithehe ke eira bali vatoke tabirura arahai kena vahaghi. ³ Kori vido kena jufu sethevugna na kolo, a Jisas ma na nigna na komi vaovarongo kena vano hadi tagna sina suasupa mena nohe. ⁴ Kori vido iangeni na Laulahugna na Thovoliungi ke gharani mai ghohi.

⁵ A Jisas ke rei vano me reghia na mavitu ke sethe kena haidu mai itagna me ania a Filip, “Ivei katida volia na bred keda nabadia na komi tinoni iraani?” ⁶ Jisas ke velea iaani bali pipilia nigna na vaututuni a Filip, eigna imanea ke adoa ghohi na hava keda eia.

⁷ A Filip ke ania, “Toke katida tonogna na rongo ke sethe, boi nabagna na bred ke nabadia na mavitu iaani!”

⁸ Gi na mane vaovarongo a Andru, a tahigna a Saimon Pita, ke veleagna a Jisas, ⁹ “Sina gari mane iaani e lima ghagna na bred me rua ghagna na fei ke mono itagna. Kari teo keda nabadia na komi tinoni ke sethe iraani.”

¹⁰ Gi a Jisas ke velera nigna na komi vaovarongo, “Oti velera na komi tinoni eigna kedana nohe.” Sethe na buburu ngengeni ma na komi tinoni kena nohe itagna. Koragna na mavitu iangeni, da e lima na togha i mane. ¹¹ Gi a

Jisas ke hatia e lima na bred me veletokea a God me kemulia tadia na mavitu. Me eia mua vaghagna iangeni tagna e rua na igha. Ma na komi tinoni kena vanga mena mahu. ¹² Gi a Jisas ke velera nigna na komi vaovarongo, “Oti hathatanora na komi viovidoi vanga ke tomagha moti saghoi sonira.” ¹³ Imarea kena hathatanora na komi viovidoi bred ke tomagha tagna e lima na bred mena vavonua salaghe rua na arao.

¹⁴ Leghugna kena reghia na reghithehe iaani ke eia a Jisas, na komi tinoni kena velea, “E tutuni, na mane iaani na Profet a God ke taluhaghorea keda vetula maia kori maramagna.” ¹⁵ A Jisas ke adoa imarea kena magnahaghinia na huruagna eigna keda nidia na king. Na vunegna iangeni, imanea ke taveti sanira me vano hadi kori suasupa me mono ghehegna.

*A Jisas Ke Taetaveti Popogna Na Bea
(Matiu 14:22-33; Mak 6:45-52)*

¹⁶ Kori lavigna, nigna na komi vaovarongo kena vano horu kori kolo mena pitua a Jisas. ¹⁷ Kori vido ke puni ghohi, a Jisas ke boi jufu mua itadia. Mi marea kena hahaghe kori boti mena turughu vano kori meleha i Kapaneam sethevugna na kolo. ¹⁸ Kori vido iangeni na ghuri hutu ke padara me maghavu puala na kolo. ¹⁹ Kori vido mara na vaovarongo kena valuha au vano ghohi vaghagna e lima ba ono na kilomita, imarea kena reghia a Jisas ke taetaveti popogna na bea. Imanea ke mai gharania na boti mi marea kena mataghu nidia puala. ²⁰ Keana a Jisas ke haghore vanira, “Inau vamua iaani! Oti

saghoi mataghu.” ²¹ Gi ena sasaa na hatiagna imanea duadia kori boti. Kori vido vamua iangeni, imarea kena laba tagna na vido kena vano.

Jisas Na Bred I Havi

²² Kori vuevughei, na mavitu kena mono sethevugna na kolo kena toatogha a Jisas ke talu mono mua ngengeni. Eigna imarea kena adoa sikei vamua na boti ke mono ngengeni, kari a Jisas ke boi hahaghe duadia nigna na komi vaovarongo kori vido kena au sapa vano. ²³ Kekeha botigna i Tiberias kena eu torongaghi mai gharania na vido kena ghania na bred leghugna a Lod ke veletokea a God. ²⁴ Kori vido na mavitu kena adoa a Jisas ma na nigna na komi vaovarongo kena teo ingengeni, imarea kena hahaghe tadia na komi boti kena eu mai, mena vano bali hiroa a Jisas i Kapaneam.

²⁵ Kori vido kena torongaghi sethevugna na kolo, imarea kena pada a Jisas mena huatia, “Velepuihi, ingiha ghohi na maimu eeni?”

²⁶ Ma Jisas ke anira, “Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Ighamu koti hirou eigna vamua inau ku heghamiu moti mahu, boi eigna koti reghia na komi reghithehe ku eia. ²⁷ Oti saghoi agutu heta bali hatia na vanga ke boi hauhaugna me dika. Keana oti agutu heta eigna kotida hatia na vanga ke tangomana na heghamugna na havi ke teo na govugna. Na Dathei Tinoni keda heghamu na vanga iangeni eigna God na Mama ke hea na mana eigna keda eia iangeni.”

28 Imarea kena ania, “Na hava a God ke magnahaghinighami kitida eia na?”

29 A Jisas ke haghore tughura, “A God ke magnahaghighamu kotida vaututunia ahai ke vetula maia.”

30 Mi marea kena ania, “Gi koda magnahaghinighami kitida vaututunigho, o eia sikei reghithehe. Na reghithehe hava ighoe koda eia vanighami na? 31 A Moses ke eia na reghithehe vanira ara hutuda i hau. Kori vido kena mono kori meleha ke gou, imanea ke hera ghadia na vanga ke horu mai i popo kena kiloagna “mana.”* Iangeni ke vaghagna vamua kena risoa tadia na komi Rioriso ke Tabu, ‘Imanea ke hera ghadia na vanga ke horu mai i popo.’ ”

32 A Jisas ke anira, “Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Moses ke boi hera na vanga ke horu mai i popo kari a Tamagu ke hera. Mi ikeagaieni imanea ke heghamu na bred ke tutuni ke horu mai i popo. 33 Na bred ke tutuni nigna a God, imanea ke horu mai i popo me hera na havi ke teo na govugna na komi tinoni kori maramagna.

34 Imarea kena veleagna a Jisas, “Mane puhi, o heghami hahali na bred iangeni.”

35 Ma Jisas ke anira, “Inau na bred i havi. Ahai ke mai itagua, imanea keda boi ghoi rofo. Ahai

---

* **6:31** “mana” Koragna e rua tutughu na vinogha mara i Israel kena mono kori meleha ke gou, God ke hera sina thagi vanga kena kiloagna “mana” kori haghoredia. Na ghaghana koragna “mana,” “na hava iaani na?” Iangeni na huahuati kena eia mara Israel kori vido kena kidi reghia. Na mana na vanga ke iso me pura me mugna. Leuleghu vuevughei na mana ke mono kori thepa. Reghia

ke vaututuniu, imanea keda boi ghohi langasa. ³⁶ Keana, vaghagna ku veleghamu ghohi, toke ighamu koti reghiu ghohi, ighamu oti talu boi vaututuniu mua. ³⁷ Kari arahai gougovu ke heu mai a Tamagu eigna kedana nigua na komi tinoni, imarea kedana mai itagua me teo kuda siriuhaghinira. ³⁸ Eigna inau ku horu mai i popo bali leghua nigua na vanohehe a Tamagu ke vetulau mai. Inau ku boi horu mai bali leghua na ghaghanagu ghehegu. ³⁹ Ma na nigua na vanohehe a Tamagu hiri iaani, inau kuda kaliti toetokera na komi tinoni imanea ke heu mai. Mi kori vagougovui dani inau kuda vasokara tabirura imarea irangeni kori thehe. ⁴⁰ Aarahai kena ghithatha na Dathe mena vaututunia, a Tamagu ke magnahaghinira kedana hatia na havi ke teo na govugna. Mi kori vagougovui dani, inau kuda vasokaraghini tabirura kori thehe.”

⁴¹ Na komi tinoni kena turughu na haghore diadikalagna a Jisas eigna imanea ke velea, “Inau na bred ke horu mai i popo.” ⁴² Imarea kena velea, “Imanea a Jisas vamua, a dathegna a Josep! Ighita kati adoa a tamagna ma idogna. Ehava gi e velea ke horu mai i popo?”

⁴³ A Jisas ke anira, “Oti saghoi titiono vaghagna iangeni varihotaghimiu! ⁴⁴ Teo ahai ke tango-mana na mai itagua gi keda boi batua maia itagua na Mama ke vetulau mai. Ma arahai kena mai itagua, inau kuda vasokaraghini tabirura kori thehe kori vagougovui dani. ⁴⁵ Tadia na komi Rioriso ke Tabu kena risora mara na profet, imarea kena velea, ‘A God keda velepuhira mara gougovu.’ Aarahai kena rongovia mena leghua

na hava na Mama ke velepuhira, imarea kena mai itagua. ⁴⁶ Ahai na Mama ke vetula maia, imanea vamua ke reghia na Mama. Teo ahai mua ke reghia. ⁴⁷ Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Ahai ke vaututuniu inau, imanea ke hatia ghohi na havi ke teo na govugna. ⁴⁸ Inau na bred i havi! ⁴⁹ Toke ara hutumiu i hau kena ghania na vanga kena kiloagna “mana” kori meleha ke gou, imarea kena thehe vamua. ⁵⁰ Kari arahai kedana ghania na bred iaani ke horu mai i popo, imarea kedana boi thehe. ⁵¹ Inau na bred i havi ke horu mai i popo. Aarahai kedana ghania na bred iaani, imarea kedana havi thovohaliu. Ma na bred iaani na tonogu kuda lubatia vaghagna na havughaghi eigna kedana hatia na havi ke teo na govugna na komi tinoni kori maramagna.”

⁵² Ma na komi tinoni kena rihu haohaghore varihotaghidia mena velea, “Ehava gi na mane iaani keda heghita na tonogna bali ghania na?”

⁵³ Gi a Jisas ke anira, “Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Gi ighamu kotida boi ghania na tonogna na Dathei Tinoni moti boi kouvia na ghaughabuagna, na havi ke teo na govugna teo keda mono itamiu. ⁵⁴ Aarahai kena ghania na tonogu mena kouvia na ghaughabuagu, imarea kena hatia ghohi na havi ke teo na govugna. Mi inau kuda vasokaraghini tabirura kori vagougovui dani. ⁵⁵ Eigna na tonogu na pukuni vanga ma na ghaughabuagu na pukuni kou. ⁵⁶ Aarahai kena ghania na tonogu mena kouvia na ghaughabuagu, imarea kena sikei duagu mi inau ku sikei duadia. ⁵⁷ Na havi

ke turughu mai tagna na Mama, mi imanea ke vetulau mai eeni. Inau ku havi eigna imanea, me vaghagna iangeni, arahai kena ghania na tonogu, imarea kedana hatia na havi eigna inau kuda hera. ⁵⁸ Inau ku boi vaghagna na bred kena ghania ara hutuda. Imarea kena ghania na bred iangeni kari ena thehe. Inau na bred ke horu mai i popo ma arahai kena ghania na bred iaani, imarea kedana havi thovohaliu.”

⁵⁹ Na komi fata iraani a Jisas ke titionoa kori vido ke velepuhira na komi tinoni kori nidia na vathe haidu mara Jiu i Kapaneam.

Sethe Na Tinoni Kena Taveti Sania A Jisas

⁶⁰ Kori vido kena rongovia na hava ke velea a Jisas, sethe na tinoni kena leghua a Jisas kena velea varihotaghidia, “Nigna na velepuhi iaani e boi jino. Teo ahai keda sasaa na leghuagna!”

⁶¹ A Jisas ke adoa imarea kena boi totogo eigna nigna na velepuhi mena titionoa varihotaghidia. Na vunegna iangeni, imanea ke anira, “Ehava gi oti boi nimiu na haga leghuugna eigna na velepuhi iaani? ⁶² Gi keda ai na, na hava keda mono kori ghaghanamiu kori vido kotida reghia na Dathei Tinoni ke tabiru hadi i popo tagna ke mono i hau na? ⁶³ Na Tarunga ke Tabu vamua ke tangomana na heragna na komi tinoni na havi ke teo na govugna. Na mana nigna na tinoni boi tangomana keda eia iangeni. Na komi fata ku titionoa vanighamumu ke mai tagna na Tarunga ke Tabu. Ma na komi haghoregu ke tangomana na heghamugna na havi ke teo na govugna.

⁶⁴ Keana, kekeha itamiu kena boi vaututuniu.”

(Kori turughugna nigna na agutu, a Jisas ke kidi adoa ghohi arahai kedana boi vaututunia, me adoa mua ahai keda peroa.) ⁶⁵ Ma Jisas ke velea, “I hau inau ku veleghamu na vunegna kekeha itamiu kena boi vaututuniu. Imarea kena boi vaututuniu eigna teo ahai ke tangomana na mai itagua gi na Mama keda boi hati maia itagua.”

⁶⁶ Leghugna a Jisas ke velea iaani, sethe na tinoni kena leghua kena taveti sania mena boi magnahaghinia kedana leghua mua. ⁶⁷ Gi a Jisas ke huatira mara salaghe rua nigna na vaovarongo, “Ehava? Ighamu koti magnahaghinia kotida taveti sanu mua?”

⁶⁸ A Saimon Pita ke haghore tughua, “Lod, ahai mua kitida leghua, eigna na komi haghoremu vamua ke heghami na havi ke teo na govugna. ⁶⁹ Ighami kiti vaututunigho miti adoa ighoe na Mane Tabu ko mai tagna God.”

⁷⁰ Gi a Jisas ke anira, “Toke inau ku vahighamu ighamu salaghe rua nigua na vaovarongo, sikei itamiu na tidatho.” ⁷¹ Imanea ke velea iaani eigna a Jiudas, a dathegna Saimon Iskariot. Toke imanea sikei tadia mara e salaghe rua na vaovarongo, imanea keda peroa a Jisas.

7

Ara Tahigna A Jisas Kena Boi Vaututunia

¹ Leghugna iangeni a Jisas ke taveti tadia na komi meleha kori provins i Galili. Imanea ke boi magnahaghinia keda vano i Jerusalem kori provins i Jiudea eigna mara puhidia mara Jiu ngengeni kena magnahaghinia kedana vathehea.

² Na laulahu bali togha tabirua na maghavu ara

hutudia mara Jiu kena mono kori baebale kori meleha ke gou ke gharani ghohi. ³ Ara tahigna a Jisas kena mai itagna mena veleagna, “O taveti vano i Jerusalem kori provins i Jiudea tagna na laulahu, mo eia kekeha reghithehe eigna kedana reghia na komi tinoni kena leghugho. ⁴ Ahai ke magnahaghinia na ahagna keda rongoragha ivei mi vei, imanea keda saghoi poloa na hava ke eia. Gi koda tangomana na eiagna na komi reghithehe, o eia mekena reghia na komi tinoni gougovu.” ⁵ Imarea kena velea iangeni eigna, toke imarea ara pukuni tahigna a Jisas, imarea kena boi vaututunia.

⁶ Ma Jisas ke anira, “Na nigua na maghavu kuda vano e boi jufu mai mua, kari ighamu tangomana kotida vano tagna sa maghavu koti magnahaghinia. ⁷ Na komi tinoni kori maramagna, e teo sa vunegna kedana thevuioka itamiu, kari imarea kena thevuioka itagua eigna inau ku velera na komi puhidia ke dika. ⁸ Oti vano tagna na laulahu iangeni. Inau teo kuda atu ikeagaieni, eigna e boi jufu mai mua nigua na maghavu.” ⁹ Leghugna ke velea iaani, a Jisas ke talu mono mua i Galili.

Jisas Ke Velepuhira Na Komi Tinoni Kori Vathe Ke Tabu Nigna God

¹⁰ Leghudia ara tahigna ke vano kori laulahu, a Jisas huju e vano mua, kari e vano ghehegna eigna kedana boi reghia na komi tinoni. ¹¹ Mara puhidia mara Jiu kena hiroa a Jisas kori laulahu mena huatia tadia na komi tinoni mena velea, “Ivei na mane iangeni?”

¹² Sethe na tinoni tadia na mavitu kena titiono varihotaghidia eigna a Jisas. Kekeha itadia kena velea, “Imanea na mane toke.”

Kekeha kena haghore tughura, “Teo! Imanea ke pilaunira na komi tinoni.” ¹³ Kari teo ahai ke titiono eigna a Jisas naghodia na mavitu eigna kena mataghunira mara puhidia mara Jiu.

¹⁴ Leghugna kekeha dani, kori vido imarea kena haga jufu ghohi hotaghigna na laulahu, a Jisas ke vano kori Vathe ke Tabu nigna God me velepuhira na komi tinoni. ¹⁵ Mara puhidia mara Jiu kena vere nidia puala tagna nigna na velepuhi mena velea, “Imanea ke boi pukuni sikolu toetoke eidia na komi fata koragna na komi Rioriso ke Tabu. Ehava gi e adoa puala na komi fata iraani?”

¹⁶ A Jisas ke anira, “Nigua na velepuhi boi na ghaghanagu ghehegu, kari e mai tagna a God ke vetulau mai. ¹⁷ Ahai ke magnahaghinia na leghuagna nigna na vanohehe a God, imanea keda adoa nigua na velepuhi ke mai tagna a God ba e mai kori ghaghanagu ghehegu. ¹⁸ Ahai ke titiono na ghaghanagna ghehegna, imanea ke magnahaghinia vamua na komi tinoni kedana veletokea. Kari ahai ke agutu heta eigna na komi tinoni kedana veletokea ahai ke vetula maia, nigna na haghore ke tutuni me teo sa piapilau itagna. ¹⁹ Ighamu koti adoa a Moses ke heghamu na komi vetula, kari teo sikei itamiu ke pukuni leghura. Ma na hava ke tutuni, ighamu koti vapupuhi bali vatheheu!”

²⁰ Na mavitu kena ania, “Na tidatho ke mono

ikoramu! Teo ahai ke vapuipuhi bali vathe-hegho.”

²¹ A Jisas ke anira, “Sikei vamua na reghithehe koti reghia inau ku eia, moti vere nimiu puala eigna ku eia iangeni kori Sabat. ²² Kari ighamu huju oti eia mua na agutu kori Sabat kori vido koti leghua na vetulagna na sogivaughithatha a Moses ke heghamu. (Na vetula iangeni e boi turughu mai tagna a Moses, kari e turughu mai tadia ara hutumiu kena kidi mono gi e mono mai a Moses.) ²³ Gi na dani bali eia na sogivaughithatha keda mai kori Sabat, ighamu koti eia vamua bali leghua na vetula iangeni nigna a Moses. Gi kotida eia iangeni, ehava gi oti dikatamiu itagua eigna inau ku pukuni vatoke tabirua sina mane kori Sabat na? ²⁴ Oti saghoi fatea sa tinoni leghuagna na hava koti reghia vamua, kari oti fatea leghuagna na hava ke jino kori matagna a God.”

Kekeha Tinoni Kena Vaututunia A Jisas A Vahavi

²⁵ Kekeha tinonigna i Jerusalem kena titiono varihotaghidia eigna a Jisas vaghagna iaani, “Ehava? Iaani na mane mara puhida kena vapuipuhi bali vathehea? ²⁶ Reghia! Imanea ke titiono naghodia na mavitu, kari mara puhi kena boi vlea sa fata itagna. Ehava? Oti ghaghana imarea kena toatogha imanea a Vahavi? ²⁷ Kari imanea teo keda a Vahavi eigna ighita kati adoa na meleha imanea ke mai itagna. Kori vido a Vahavi keda mai, teo ahai keda adoa ivei tagna ke mai.”

²⁸ Kori vido a Jisas ke talu velepuhira na komi tinoni kori Vathe ke Tabu, imanea ke haghore heta vanira, “Ighamu koti adou moti adoa mua na meleha ku mai itagna. Inau u boi mai leghuagna na ghaghanagu ghehegu, kari ahai ke vetulau mai, imanea ke tutuni. Ighamu koti boi adoa imanea, ²⁹ keana inau ku adoa eigna inau ku mai itagna, mi manea ke vetulau mai itamiu.” ³⁰ Kori vido mara puhidia mara Jiu kena rongovia iangeni, imarea kena magnahaghinia kedana thotia, keana boi tangomana nidia eigna ke boi jufu mua nigna na maghavu. ³¹ Sethe na tinoni tadia na mavitu kena mono ngengeni kena vaututunia a Jisas kori vido iangeni mena velea, “Da imanea a Vahavi. Eigna teo ahai keda mai keda eia na komi reghithehe ke sethe vano tagna na komi reghithehe ke eia na mane iaani.”

³² Kori vido mara na Farise kena rongovia na komi fata irangeni kena titionoa na mavitu eigna a Jisas, imarea duadia mara na naghoi pris kena vetulara kekeha mara soldia kena kaekalea na Vathe ke Tabu eigna kedana thotia.

³³ Gi a Jisas ke velera na komi tinoni, “Inau kuda mono duamiu sina vido iso vamua, gi u ghoi tabiru vano tagna ahai ke vetulau mai. ³⁴ Leghugna iangeni ighamu kotida hirou kari ighamu kotida boi padau. Na meleha kuda mono itagna ighamu boi tangomana kotida vano ngengeni.”

³⁵ Mara puhidia mara Jiu kena veihuahuatighi, “Ivei keda vano na mane iaani gi keda vahotha-haghinighita na padagna? Ehava? Imanea keda vano tadia na komi tinoni Jiu kena mono tadia

na komi melehadia mara kena boi Jiu eigna keda velepuhira duadia mara kena boi Jiu? ³⁶ Na hava na ghaghana koragna na komi haghore iraani ke velea imanea: ‘Ighamu kotida hirou kari ighamu kotida boi padau,’ ma ‘Na meleha kuda mono itagna, ighamu boi tangomana kotida vano ngengeni?’”

Na Bea I Havi

³⁷ Na vagovui danigna na laulahu bali togha tabiru na maghavu ara hutudia mara Jiu kena mono kori baebale, iangeni na dani ke nagho vano. Ma Jisas ke sokara hadi me haghore heta tadia na mavitu, “Gi kotida langasa, oti mai itagua eigna kuda vakoughamu! ³⁸ Eigna na komi Rioriso ke Tabu kena velea, “Ahai keda vaututuniu inau, na bea i havi keda fufutu au mai itagna.” ³⁹ (Kori vido a Jisas ke titiono eigna na bea i havi, imanea ke titiono eigna na Tarunga ke Tabu keda hera arahai kena vaututunia. Keana kori vido iangeni imarea kena boi hatia mua na Tarunga ke Tabu, eigna a God ke boi tateli aua mua a Jisas ke thaba vano.)

Na Komi Tinoni Kena Rihu Haohaghore Eigna A Jisas

⁴⁰ Kori vido na komi tinoni kena rongovia na hava ke velea Jisas, kekeha itadia kena velea, “Tutuni, imanea na Profet a God ke taluhaghorea keda vetula maia!”

⁴¹ Kekeha kena velea, “Imanea a Vahavi.”

Keana kekeha itadia kena velea, “A Vahavi teo keda au mai i Galili! ⁴² Eigna na komi Rioriso ke Tabu kena velea a Vahavi keda havi mai kori

vikegna a King Deved. Mi manea keda havi mai i Betlehem, kori melehagna a King Deved.”⁴³ Ma na ghaghanadia na komi tinoni e taotavogha eigna a Jisas.⁴⁴ Kekeha kena magnahaghinia na thotiagna, kari boi tangomana nidia.

Mara Puhidia Mara Jiu Kena Boi Vaututunia A Jisas

⁴⁵ Mara na soldia kena kaekalea na Vathe Tabu kena tabiru vano tadia mara na naghoi pris mi mara na Farise. Mi marea kena huatira na komi soldia, “Ehava koti nia boi thotia a Jisas moti hatia maia eeni?”

⁴⁶ Imarea kena anira, “Ighita ati boi rongovia sa tinoni ke titiono vaghagna na tinoni iangeni!”

⁴⁷ Gi mara na Farise kena velera mara na soldia, “Ehava? A Jisas ke pilaunighamu mua?”

⁴⁸ Teo sikei mane itamami ghami mara na Farise ba mara na naghoi pris ke vaututunia na mane iangeni. ⁴⁹ Na mavitu ke mee vama! Imarea kena leghua eigna ena boi pukuni thaothadoghagna na komi vetula nigna Moses. A God keda vaparara!”

⁵⁰ Nikodimas, na mane Farise ke mai ghehegna tagna a Jisas i hau, imanea ke mono ngengeni me velera, ⁵¹ “Na nida vetula ke velea ighita boi tangomana katida fatea sa tinoni kori vido kati boi rongovi tokea mua nigna na titiono bali adoa na hava ke ei hahia imanea.”

⁵² Gi imarea kena velegna, “Ighoe ko titiono vaghagna ighoe huju eimu i Galili! Gi ighoe koda ijumi toetokea na komi Rioriso ke Tabu, ighoe koda adoa e teo sa profet keda au mai i Galili.”

53 Govu, gi imarea kena tabiru tadia na komi vathedia.*

8

Na Vaivine Ke Ghohoa A Taugna

¹ A Jisas ke taveti au kori Vathe ke Tabu me vano kori Suasupa i Ghai Olev. ² Kori vugheigna hadi, a Jisas ke ghoi tabiru vano kori Vathe ke Tabu. Na mavitu ke sethe kena haidu mai itagna, ma Jisas ke nohe me velepuhira. ³ Gi kekeha mara na velepuhigna na vetula nigna Moses mi kekeha mara na Farise kena hati maia sina vaivine taulaghi kena reghia ke nere duagna sina mane ke boi a taugna. Mi marea kena vasokaraghinia naghodia na mavitu.

⁴ Gi imarea kena veleagna a Jisas, “Velepuhi, na vaivine iaani, imarea kena reghia iia ke nere duagna na mane ke boi a taugna. ⁵ Na komi vetula nigna Moses kena vlea ighita katida piri vathehea na vaivine keda eia iangeni. Ehava kori ghaghanamu ighoe na?”

⁶ Imarea kena eia na huahuati iangeni eigna kena magnahaghinia a Jisas keda vlea sa fata ke boi jino. Gi keda eia iangeni, imarea kedana fatea. Jisas ke boi haghore tughura, kari imanea ke pogho horu me rioriso kori thepa tagna na kaukaugna. ⁷ Imarea kena huatia mena huatia, gi a Jisas ke sokara hadi me anira, “Ahai itamiu ke boi eia sa koakoa, imanea keda kidi piria vanoa

---

* **7:53** Na titiono iaani eigna na vaivine ke ghohoa a taugna ke boi mono tadia na komi riorisogna na buka Jon kena eia i hau kori haghore Grik.

na vaivine iangeni.” ⁸ Gi a Jisas ke ghoi pogho horu me rioriso kori thepa.

⁹ Leghugna kena rongovia iaani, imarea gougovu kena sopa taveti au tagna na vido iangeni, turughu tadia mara kena kuekue. Gi a Jisas ma na vaivine vamua koro talu mono ngengeni. ¹⁰ A Jisas ke ghoi sokara hadi me huatia na vaivine iangeni, “Ivei imarea kena torogho? Ehava? Teo sikei itadia ke fategho bali vathehegho?”

¹¹ Na vaivine iangeni ke velea, “Mane puhi, Teo sikei.”

Ma Jisas ke veleagna, “Inau huju boi fategho bali vathehegho. O vano mo saghoi eia mua na koakoa.”

A Jisas Na Raraha Tadia Na Komi Tinoni Kori Maramagna

¹² Gi a Jisas ke ghoi titiono tadia na komi tinoni me velera, “Inau na raraha tadia na komi tinoni kori maramagna. Gi ighamu kotida leghuu inau, e teo kotida mono kori puni, eigna na raraha ke heghamu na havi keda mono itamiu.”

¹³ Mara na Farise kena haghore vaghagna iaani, “Na komi fata ko velea eimu ghehemu, e vahothahaghinighami na vaututuniagna eigna teo ahai mua ke velea ke tutuni.”

¹⁴ A Jisas ke anira, “Toke inau ku velea eigu ghehegu, na komi fata ku velea e tutuni. Eigna inau ku adoa ivei ku mai mi ivei kuda vano. Keana ighamu koti boi adoa ivei ku mai mi ivei kuda vano. ¹⁵ Ighamu koti fateu leghuagna na ghaghanagna na tinoni vamua, kari inau ku boi fatea sa tinoni. ¹⁶ Gi kuda fatea sa tinoni, na

fate ku eia keda tutuni, eigna inau ku boi fatea ghehegu na tinoni, kari na Mama ke vetulau mai, imanea ke mono duagu. ¹⁷ Na nimiu na vetula ke velea gi rua na mane koroda velea na titiono ke nanaba, e tutuni na hava koro velea. ¹⁸ Inau hiri sikei ku titiono eigu ghehegu. Varuagna, na Mama ke vetulau mai.”

¹⁹ Gi imarea kena huatia, “Ivei a Tamamu na?”

A Jisas ke anira, “Ighamu koti boi adou moti boi adoa mua a Tamagu. Gi kotida adou, ighamu kotida adoa mua a Tamagu.”

²⁰ A Jisas ke velera na komi fata iraani kori vido ke velepuhira na komi tinoni kori Vathe ke Tabu nigna God, hilighagna na vido bali sosoni rongu. Me teo ahai ke thotia a Jisas, eigna e boi jufu mua nigna na maghavu.

A Jisas Ke Boi Eigna Kori Maramagna

²¹ Jisas ke velera mua mara puhidia mara Jiu, “Kenughua inau kuda taveti sanighamu. Ighamu kotida hirou kari ighamu kotida boi padau. Ighamu kotida thehe kari a God keda boi talutavogha na komi paluhamiu. Na meleha kuda vano itagna, ighamu teo kotida jufungia.”

²² Mara puhidia mara Jiu kena haohaghore ghehedia vaghagna iaani, “Ehava? Imanea keda vathehea ghehegna? Da iangeni na vunegna imanea ke veleghita, ‘Ighamu kotida hirou kari na meleha kuda vano itagna, ighamu teo kotida jufungia.’”

²³ A Jisas ke anira, “Ighamu eimiu i thepa eeni mi inau eigu i popo. Ighamu eimiu kori maramagna iaani, kari inau boi eigu kori

maramagna. ²⁴ Iangeni na vunegna inau ku veleghamu ighamu kotida thehe kari a God keda boi talutavogha na komi paluhamiu. Gi kotida boi vaututuniu inau ahai ku veleghamu, ighamu kotida thehe kari a God keda boi talutavogha na komi paluhamiu.”

²⁵ Imarea kena huatia, “Ahai ighoe na?”

Ma Jisas ke haghore tughura, “Inau ahai ku veleghamu hahali, turughu kori vido ku turughua nigua na agutu. ²⁶ E sethe na fata inau tangomana kuda velea bali fateghamu. Keana inau ku velera na komi tinoni na komi fata vamua ku rongovia tagna ahai ke vetulau mai. Mi manea ke velea na hava ke tutuni.”

²⁷ Imarea kena boi thaothadoghagna a Jisas ke titiono vanira eigna a Tamagna. ²⁸ Na vunegna iangeni a Jisas ke anira, “Kori maghavu ighamu kotida boa hadia na Dathei Tinoni kori ghai, ighamu kotida adoa inau ahai ku veleghamu. Mo kotida adoa mua inau ku boi eia sa fata leghuagna na ghaghanagu ghehegu, kari inau ku velea vamua na hava a Tamagu ke velepuhiu. ²⁹ Ahai ke vetulau mai ke mono duagu hahali. Imanea ke boi taveti saniu eigna ku eia hahali na hava ke vatotogoa.” ³⁰ Kori vido kena rongovia na komi fata iraani ke titionoa a Jisas, sethe na tinoni kena vaututunia.

Arahai Kena Leghua Nigna Na Velepui A Jisas Kedana Mamaluha

³¹ A Jisas ke velera na komi tinoni Jiu kena velea kena vaututunia, “Gi ighamu kotida leghua hahalia nigua na velepuhi, ighamu kotida pukuni nigua na komi vaovarongo. ³² Ighamu

kotida adoa na hava ke tutuni eigna a God, ma na hava ke tutuni keda vamamaluhaghamu.”

³³ Mi marea kena ania a Jisas, “Ighami ara vikeгна a Ebrahim. Turughu i hau me jufu ikeagaieni ighami kiti boi nigna na komi tinoni seka ahai kori maramagna. Ehava gi o velea ighami kitida mamaluha na?”

³⁴ A Jisas ke haghore tughura, “Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Ahai ke eia na koakoa hahali, imanea na tinoni seka nigna na koakoa. ³⁵ Imarea kena boi velea na tinoni seka a datheгна na vunaghigna. Kari a datheгна na vunaghi iangeni, imarea kena velea imanea a pukuni datheгна hahali. ³⁶ Gi a Datheгна God keda vamamaluhaghamu kori koakoa, ighamu kotida pukuni mamaluha moti pukuni ara datheгна a God. ³⁷ Inau ku adoa ighamu na vikeгна a hutuda Ebrahim, keana kekeha itamiu ighamu koti magnahaghinia kotida vatheheu eigna ighamu koti boi hatia nigua na velepuhi kori havimiu. ³⁸ Inau ku titionoa itamiu na komi fata a Tamagu ke tatelia vaniu, kari ighamu koti leghua vamua na hava ke veleghamu a tamamui.”

³⁹ Imarea kena veleagna, “A Ebrahim a tamamami.”

Gi a Jisas ke velera, “Teo. Gi ighamu kotida pukuni ara datheгна a Ebrahim, ighamu kotida leghua nigna na puhi ke toke. ⁴⁰ Inau ku veleghamu na komi fata ke tutuni ku rongovia tagna a God, kari ighamu koti magnahaghinia kotida vatheheu. A Ebrahim boi eia sa fata

vaghagna iangeni. ⁴¹ Teo. Ighamu koti leghua nigna na puhi a pukuni tamamiu.”

Mi marea kena ania, “A God vamua a pukuni Tamami, mi ghami ara pukuni dathegna.”

⁴² A Jisas ke anira, “Gi a God a pukuni Tamamiu, ighamu kotida dothoviu, eigna inau ku mai tagna a God eigna kuda mono eeni. Inau ku bosu mai leghua na ghaghanagu ghehegu, keana a God ke vetulau mai. ⁴³ Ighamu koti boi thaothadoghagna na komi fata ku titionoa eigna koti boi magnahaghinia na rongoviagna nigua na velepuhi. ⁴⁴ A tamamiu a Satan. Mi ghamu koti magnahaghinia na eiagna na komi fata ke dika imanea ke magnahaghinia. Turughu kori turughugna a Satan ke ado vatthehea na tinoni me boi magnahaghinia na hava ke tutuni eigna imanea ke vonungia na piapialu. Kori vido imanea ke piapilau, na pukuni puhigna ke tate au eigna imanea na mane piapilau, mi imanea a tamadia na komi piapilau gougovu. ⁴⁵ Kori vido inau ku titionoa na hava ke tutuni, ighamu koti boi voututuniu eigna ighamu ara dathegna! ⁴⁶ Ahai itamiu ke tangomana na tateli auagna inau ku eia na koakoa? Gi inau ku velea na hava ke tutuni, ehava gi oti boi voututuniu? ⁴⁷ Na komi tinoni nigna a God kena rongovia na komi haghoregna God. Keana ighamu koti boi rongovia eigna ighamu koti boi na komi tinoni nigna a God.”

Jisas Ke Nagho Vano Tagna A Ebrahim

⁴⁸ Gi na komi tinoni kena veleagna a Jisas, “E tutuni na hava kiti velea eimu ighoe. Ighoe

na manemu i Samaria ma na tidatho ke mono ikoramu!”

⁴⁹ A Jisas ke anira, “E teo sa tidatho ke mono ikoragu. Inau ku ghaghana bohea a Tamagu, kari ighamu oti boi ghaghana boheu. ⁵⁰ Inau ku boi magnahaghinia kuda vahaihadiu ghehegu, kari ahai tavogha ke magnahaghinia na vahaihadiugna. Mi manea keda fatera na komi tinoni gougovu. ⁵¹ Vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Aarahai kena leghua nigua na velepuhi, imarea kedana boi thehe.”

⁵² Na komi tinoni kena veleagna, “Ikeagaieni ighami kiti pukuni adoa na tidatho ke mono ikoramu! A Ebrahim mi mara na profet kena thehe ghohi, kari ighoe ko velea arahai kena leghua nimua na velepuhi, imarea teo kedana thehe! ⁵³ Ehava? Kori ghaghanamu, ighoe ko nagho vano tagna a hutuda a Ebrahim ma na komi profet kena thehe ghohi? Kori ghaghanamu, ahai ighoe na?”

⁵⁴ A Jisas ke haghore tughura, “Gi inau kuda vahaihadiu ghehegu, na vahaihadiugna iangeni teo sa vunegna. Keana a Tamagu ahai ke vahaihadiu, mi ghamu koti velea imanea nimiu a God. ⁵⁵ Ighamu koti boi adoa imanea, kari inau ku pukuni adoa imanea. Gi inau kuda velea ku boi adoa imanea, inau ku piapalau vaghagna ighamu koti piapilau. Kari inau ku adoa imanea mu leghua nigua na komi haghore. ⁵⁶ A tamamiu a Ebrahim ke totogo puala kenughua imanea keda reghia na maigu kori maramagna. Mi manea ke reghia me totogogna.”

⁵⁷ Mi imarea kena velea, “Boi tutuni ighoe ko reghia a Ebrahim! Eigna ighoe ko boi jufungia mua e lima hangavulu na vinoghamu.”

⁵⁸ A Jisas ke haghore tughura, “Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Inau ku kidi mono ghohi, gi e havi mai a Ebrahim!”

⁵⁹ Kori vido a Jisas ke velea iangeni, na komi tinoni kena hatira na komi ghahira mena haga piria. Kari a Jisas ke boi lubatira kedana reghia me taveti au kori Vathe ke Tabu nigna God.

9

A Jisas Ke Vatoke Tabirua Na Mane Ke Havi Doa Mai

¹ Jisas ke taveti vano kori hangana me reghia sina mane ke havi doa mai. ² Nigna na komi vaovarongo a Jisas kena huatiagna, “Velepui, ehava? Na mane iaani ke doa eigna na komi paluhagna ghehegna ba na komi paluhadia a tamagna ma idogna?”

³ Ma Jisas ke velera, “Imanea ke doa, boi eigna na komi paluhagna ghehegna ba na komi paluhadia a tamagna ma idogna. Imanea ke doa eigna a God keda tateli au nigna na mana kori vido keda hathea imanea. ⁴ Kori vido ke dani mua, ati eia na agutu nigna ahai ke vetulau mai. Kari na bongi ke gharani mai ghohi ke boi tangomana sa tinoni keda eia sa agutu. ⁵ Kori vido inau ku mono mua kori maramagna, inau na raraha tadia na komi tinoni kori maramagna.”

⁶ Leghugna ke velea iangeni, a Jisas ke angusu horu kori thepa me ngignoa na angusugna duagna na thepa me pila. Gi e havula kori matagna

na mane ke doa. ⁷ Gi e veleagna, “O vano mo daudanu kori maha i bea kena kiloagna Siloam.” (Na ghaghana koragna Siloam, ‘vetula vano’). Imanea ke vano me daudanu kori bea iangeni, mi kori vido ke tabiru kori vathegna, na matagna ke toke.

⁸ Na komi tinoni kena mono kori melehagna, ma arahai kena reghia kori vido ke kaekae rongo, imarea kena veihuahuatighi vaghagna iaani, “Ehava? Iaani na mane ke doa ke nohe me kakae rongo i hau?”

⁹ Kekeha kena velea, “Hii, imanea hiri.”

Kekeha kena velea, “Teo, kari na dodorogna imanea ke haga nanaba tagna na dodorogna na mane iangeni.”

Ma na mane ke kaekae rongo i hau ke velea, “Inau hiri na mane iangeni!”

¹⁰ Imarea kena huatiagna, “Na hava ke padagho gi o dodoro ikeagaieni?”

¹¹ Imanea ke anira, “Na mane kena kiloagna Jisas ke hatia na thepa me havula kori matagu. Gi e veleu eigna kuda vano daudanu kori maha i bea i Siloam. Inau ku vano mu daudanu kori bea iangeni, gi e toke na matagu!”

¹² Gi ena huatia mua, “Ivei na mane iangeni?”

Imanea ke velera, “U bosì adoa.”

Mara Na Farise Kena Huatia Na Mane Ke Doa I Hau

¹³ Gi kekeha tinoni kena hati vano na mane iangeni tadia mara na Farise. ¹⁴ Na dani a Jisas ke havula na thepa kori matagna na mane iangeni me vatokea, na Sabat. ¹⁵ Kori vido mara na Farise kena adoa iangeni, imarea kena huatia na hava

ke pada gi e tangomana na dodoro. Imanea ke anira, “Imanea ke havula na thepa kori matagu. Gi u vano mu daudanu, mi keagaieni inau ku tangomana na dodoro.”

¹⁶ Kekeha mara na Farise kena velea, “Na mane iangeni ke boi mai tagna God, eigna imanea ke agutu kori Sabat.”

Keana kekeha kena velea, “Gi keda imanea na tinoni koakoa, teo keda eia na komi reghithehe vaghagna iangeni.”

Mara na Farise kena boi sina ghaghanadia eigna a Jisas. ¹⁷ Mena ghoi huatia mua na mane ke doa i hau, “Na vunegna imanea ke votokea na matamu, na hava ko ghaghana eigna imanea?”

Imanea ke velera, “Imanea sina profet nigna a God.”

¹⁸ Mara puhidia mara Jiu kena boi vaututunia na mane iangeni ke doa i hau. Na vunegna iangeni, imarea kena kilora mai a idogna ma tamagna. ¹⁹ Gi ena huatira roira, “E tutuni iaani a dathemiu? Ehava, imanea ke havi doa mai? Gi keda tutuni iangeni, ehava gi e tangomana na dodoro na?”

²⁰ A idogna ma tamagna koro velea, “Iroghami kuru adoa imanea a dathemami, muru adoa mua imanea ke havi doa mai. ²¹ Kari iroghami kuru boi adoa ehava gi e tangomana na dodoro ikeagaieni, muru boi adoa ahai ke vatokea. Oti huatia ghehemiu eigna imanea ke hutu ghohi me tangomana na titiono ghehegna.” ²² Roira koro velea iangeni eigna koro mataghunira mara puhidia mara Jiu, eigna imarea kena kidi velea ghohi ahai keda velea a Jisas a Vahavi, imarea

kedana boi lubatia na tinoni iangeni keda haghe kori vathe haidu bali maimanihihia a God. ²³ Iangeni na vunegna iroira koro velea, “Oti kaea imanea eigna ke hutu ghohi me tangomana na titiono ghehegna.”

²⁴ Imarea kena ghohi kiloa maia mua na mane ke doa i hau mena ania, “O taluhaghore tagna a God na hava koda veleghami keda tutuni. Ighami kiti adoa na mane iangeni na mane koakoa.”

²⁵ Imanea ke haghore tughura, “Inau ku boi adoa imanea na mane koakoa ba teo. Sina fata vamua inau ku adoa, inau ku havi doa mai, kari ikeagaieni inau ku dodoro!”

²⁶ Mi marea kena ania, “Na hava ke eia itamua na? Ehava nia na vatokeghogna na?”

²⁷ Imanea ke anira, “Inau ku veleghamu ghohi kari oti bosu voututuniu. Ehava gi oti magnahaghinia kuda ghohi veleghamu na hava ke padau? Ehava? Ighamu huju oti magnahaghinia kotida nigna na mane vaovarongo?”

²⁸ Gi imarea kena pukuni haghore diadikala na mane iangeni mena veleagna, “Ighoe na nigna na mane vaovarongo, kari ighami nigna na mane vaovarongo a Moses! ²⁹ Ighami kiti adoa a God ke haohaghore itagna a Moses, kari na mane iangeni, ighami iti boi adoa sa fata eigna imanea. Toke na meleha imanea ke havi mai itagna, ighami kiti boi adoa.”

³⁰ Ma na mane iangeni ke haghore tughura, “Inau ku vere nigua puala! Toke imanea ke vatokea na matagu, ighamu koti boi adoa na meleha ke au mai itagna! ³¹ Ighita kati adoa a God ke boi rongovia na komi tarai nidia mara

kena dika, kari imanea ke rongovia nidia na komi tarai arahai kena ghaghana bohea mena leghua. ³² Kori turughugna na maramagna me jufu ikeagaieni, teo sa tinoni ke vatokea na tinoni ke havi doa mai. ³³ Ma na mane iangeni teo keda eia iangeni gi keda boi mai tagna God.”

³⁴ Imarea kena veleagna, “Turughu kori vido ko havi mai, ighoe na tinoni koakoa! Me boi tangomana koda velepuhighami sa fata!” Gi ena gigi aua imanea kori vathe haidu.

Mara na Farise Kena Doa

³⁵ Kori vido a Jisas ke rongovia imarea kena gigi aua na mane ke doa i hau, imanea ke vano me reghipada na mane iangeni. Gi e huatia, “Ehava? O vaututunia ghohi na Dathei Tinoni?”

³⁶ Na mane iangeni ke ania, “Mane puhi, o veleu ahai imanea eigna kuda vaututunia.”

³⁷ A Jisas ke ania, “Ighoe ko reghia ghohi imanea. Ikeagaieni imanea hiri ke haohaghore duamu.”

³⁸ Imanea ke veleagna, “Lod, inau ku vaututunigho.” Gi imanea ke maimanihihia a Jisas.

³⁹ Ma Jisas ke ania, “Inau ku mai kori maramagna eigna na pukuni havidia na komi tinoni keda tate au. Inau ku mai eigna arahai kena doa kedana reghivaughithatha na hava ke tutuni eigna a God, ma arahai kena velea kena tangomana na dodoro, imarea kedana adoa kena pukuni doa.”

⁴⁰ Kekeha mara na Farise kena sokara ngeneni kena rongovia na hava ke velea a Jisas mena

huatiagna, “Ehava? Ighoe ko velea ighami kiti doa?”

⁴¹ Ma Jisas ke anira, “Gi kotida adoa ighamu koti doa, a God keda talutavogha na komi paluhamiu. Kari na vunegna ighamu koti velea oti tangomana na dodoro, a God keda boi talutavogha na komi paluhamiu.”

10

Jisas Na Mane Ke Reireghi Toetokera Nigna Na Komi Sip

¹ A Jisas ke velea, “Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Ahai ke habira hadi kori peo me haghe tagna ke mono na komi sip kori bongi, me boi vano haghe kori hagetha, imanea na mane bilau. ² Ighita kati adoa iangeni ke tutuni eigna na mane ke reireghia na komi sip ke vano haghe kori hagetha. ³ Ahai ke reireghia na hagetha kori bongi ke hangavia vania kori vido ke ghithatha. Na komi sip kena rongovia na haghoregna imanea ke reireghira mena leghua. Imanea ke kilora na ahadia nigna na komi sip me batura au kosigna na peo. ⁴ Kori vido imanea ke batura au nigna na komi sip gougovu, imanea ke taveti naghodia, ma na nigna na komi sip kena leghua eigna kena adoa na haghoregna. ⁵ Kari nigna na komi sip teo kedana leghua na tinoni tavogha gi imanea keda kilora. Na komi sip kedana ghogho sania eigna kena boi adoa na haghoregna.”

⁶ A Jisas ke velera na komi tinoni na titiono velepuhi iaani, kari imarea kena boi thaothadoghagna na ghaghanagna.

⁷ Na vunegna iangeni a Jisas ke velera, “Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Inau na hageha bali haghedia na komi sip.

⁸ Arahai kena kidi mai nagho itagua, imarea kena magnahaghinia vamua na bilauragna na komi sip. Kari nigua na komi sip kena boi leghura.

⁹ Inau na hageha. Arahai kedana haghe mai itagua, inau kuda vahavira. Mi marea kedana vaghagna na komi sip kena boi mataghu na vano ma na mai ma na hiroagna ghadia na vanga.

¹⁰ Na mane bilau ke mai vamua eigna keda bilaura me vathehera me diadikalara na komi sip. Keana inau ku mai bali hera na komi tinoni na havi ke tutuni, iangeni na havi ke vonu tagna na komi fata ke toke.

¹¹ “Inau na mane ku reireghi toetokera na komi sip. Na mane ke reireghi toetokera na komi sip ke sasaa na lubatiagna na havigna eidia nigna na komi sip. ¹² Na mane kena volia bali reireghia na komi sip, kori vido ke reghia na aku asi ke mai, imanea ke ghogho vamua. Imanea ke ghogho sanira na komi sip, eigna imanea ke boi tonogna na komi sip, mi manea boi na pukuni mane bali reireghia na komi sip. Kori vido imanea ke ghogho, na aku asi ke rihura na komi sip, ma na komi sip kena ghogho kilili. ¹³ Na mane kena volia bali reireghia na komi sip ke ghogho eigna imanea ke boi tonogna na komi sip, me boi na fata hutu itagna keda thehe na komi sip.

¹⁴⁻¹⁵ “Keana inau na mane ku reireghi toetokera na komi sip. Inau ku adoa nigua na komi sip vaghagna na Mama ke adou inau. Ma na nigua na komi sip kena pukuni adou inau vaghagna inau ku adoa na Mama. Inau ku lubatia na havigu eidia nigua na komi sip. ¹⁶ Kekeha nigua na komi sip kena boi mono mua koragna na peo iaani. Inau kuda hatira haghe mua. Imarea kedana leghua mua na haghoregu. Nigua na komi sip gougovu kedana sikei na boo i sip vamua me sikei na mane vamua keda reireghira gougovu.

¹⁷ “Na Mama ke pukuni dothoviu eigna inau ku lubatia na havigu. Inau ku eia iangeni eigna kuda ghoi havi tabiru. ¹⁸ Teo ahai ke tangomana na hati auagna na havigu, gi kuda boi lubatia. Keana inau ku sasaa na lubatiagna na havigu. Inau ke mono nigua na mana bali lubatia na havigu mu mono nigua na mana bali ghoi havi tabiru, eigna iangeni na hava a Tamagu ke veleu kuda eia.”

¹⁹ Kori vido na komi tinoni kena rongovia na hava a Jisas ke velera, imarea kena boi sikei na ghaghanadia eigna imanea. ²⁰ Kekeha itadia kena velea, “Na tidatho ke haghevia imanea me vameea. Oti saghoi rorongong itagna!”

²¹ Keana kekeha itadia kena velea, “Na tinoni ke haghevia na tidatho teo keda velea na komi fata vaghagna iaani. Na tidatho teo keda vatokea na matagna na tinoni ke doa!”

Sethe Mara Jiu Kena Boi Vaututunia A Jisas A Dathegna God

²² Jisas ke mono i Jerusalem kori vido kena eia na laulahu bali togha tabirua na maghavu kena hangavia na Vathe ke Tabu nigna God. Na maghavugna na laulahu iangeni ke mono tadia na komi vula ke ghaula. ²³ Mi koragna na Vathe ke Tabu, a Jisas ke taveti vano kori vido kena kiloagna na Varada nigna King Solomon. ²⁴ Na komi tinoni kena haidu kililivia mena ania, “E hau puala ghohi kari ighoe ko boi veleghami mua ahai ighoe. Gi ighoe a Vahavi, o veleghami mai vamua!”

²⁵ Gi a Jisas ke anira, “Inau ku veleghamu ghohi kari ighamu koti boi vaututuniu. Inau ku eia na komi reghithehe kori mana nigna a Tamagu. Ma na komi reghithehe irangeni kena tateli aua itamiau ahai inau. ²⁶ Keana ighamu koti boi vaututuniu eigna ighamu koti boi nigua na komi sip. ²⁷ Nigua na komi sip kena rongovia na haghoregu. Inau ku adora mi marea kena leghuu inau. ²⁸ Inau ku hera na havi ke teo na govugna, me teo kedana vano kori thehe ke teo na govugna. Teo ahai ke tangomana keda hatira au itagua. ²⁹ A Tamagu ke heu mai nigua na komi sip, imanea ke mana vano tadia arahai tavogha. Me teo ahai ke tangomana keda hatira au kori limagna a Tamagu. ³⁰ Inau ma a Tamagu, iroghami sikei vamua.”

³¹ Kori vido iangeni na komi tinoni kena ghoi hatia na komi ghahira eigna kedana piri vathehea a Jisas. ³² Kari a Jisas ke anira, “Ighamu koti reghia inau ku eia na komi fata sethe ke toke a Tamagu ke veleu kuda eia. Ivei itadia na

komi fata ke toke irangeni koti magnahaghinia na vatheheugna?”

³³ Imarea kena ania, “Ighami boi haga piri vathehegho eigna na komi fata ke toke ko eia, kari eigna vamua ighoe ko vahouhorua a God. Eigna ighoe na tinoni vamua, kari ighoe ko velea ighoe a God!”

³⁴ Gi a Jisas ke anira, “Tadia nimiu na komi Rioriso ke Tabu, imarea kena risoa horua a God ke velera mara kena batura nigna na komi tinoni, ‘Inau ku velea, ighamu na komi ghod.’ ³⁵ Ighita kati adoa na komi fata gougovu ke mono tadia na komi Rioriso ke Tabu kena tutuni, ma God ke kilora na komi tinoni irangeni na komi ghod.

³⁶ Na vunegna iangeni, ehava gi oti velea ku vahouhorua a God kori vido ku velea inau a Dathegna a God na? Eigna inau hiri ahai a God ke vahi me vetulau mai kori maramagna. ³⁷ Gi inau kuda boi eia na komi fata ke eia a Tamagu, oti saghoi voututuniu. ³⁸ Kari gi kuda eia na komi fata ke eia a Tamagu, toke kotida boi voututunia na haghoregu, oti voututunia na hava ku eia eigna kotida pukuni adoa a Tamagu ke mono duagu, mi inau ku mono duagna imanea.”

³⁹ Imarea kena ghoi magnahaghinia na thoti-agna a Jisas, kari imanea ke taveti sanira.

⁴⁰ Gi a Jisas ke tabiru vano sethevugna na bea hutu i Jodan me mono tagna na vido a Jon ke siuvitabura na komi tinoni i hau. ⁴¹ Me sethe na tinoni kena mai itagna. Imarea kena titiono varihotaghidia vaghagna iaani, “A Jon Siuvitabu ke boi eia sa reghithehe, kari na komi fata ke velea eigna na mane iaani e tutuni.” ⁴² Sethe na

tinoni kena mono ngengeni kena vaututunia a Jisas.

11

Na Theheagna A Lasarus

¹⁻² Sina mane na ahagna a Lasarus ke vahaghi. Lasarus ke mono i Betani duadia a Meri ma Mata, rua vaivinegna. A Meri iangeni, a Meri ke rotea na botolo oela ke ghuba toetokegna kori naegna a Jisas me vamumuja kori sesehui ulugna. ³ A Meri ma Mata koro vetula vano na haghore tagna a Jisas vaghagna iaani, “Lod, na mane ko dothovia puala ke vahaghi.”

⁴ Kori vido a Jisas ke rongovia iaani, imanea ke velea, “Na vahaghi ke pada a Lasarus, imanea teo keda thehe itagna. Imanea ke vahaghi eigna na komi tinoni kedana veletokea God ma a Dathegna.” ⁵ Jisas ke dothovia puala a Mata ma Meri ma Lasarus, ⁶ keana kori vido ke rongovia a Lasarus ke vahaghi, imanea ke mono e rua na dani mua tagna na vido ke mono. ⁷ Gi e velera mara nigna na vaovarongo, “Ati atu mati tabiru i Jiudea.”

⁸ Mara nigna na vaovarongo kena ania, “Velepui, boi talu hau mua leghugna mara puhidia mara Jiu kori provins i Jiudea kena magnahaghinia kedana piri vathehegho. Ehava gi o magnahaghinia koda ghoi tabiru vano ingengeni?”

⁹ Jisas ke haghore tughura, “Koragna sina dani, salaghe rua na aoa ke raraha. Ahai keda taetaveti kori dani, imanea keda boi pejuraghi

eigna na aho ke raraha itagna. ¹⁰ Kari gi keda taetaveti kori bongi, imanea keda pejuraghi eigna e teo sa raraha bali hathea.”

¹¹ Gi e velera mua, “A kulada a Lasarus ke nere, kari ikeagaieni inau ku vano itagna eigna kuda raraia.”

¹² Mara nigna na vaovarongo kena ania, “Lod, gi keda nere, imanea keda toke vamua.”

¹³ Imarea kena velea iangeni eigna kena ghaghana a Lasarus ke pukuni nere, kari a Jisas ke adoa ghohi a Lasarus ke thehe. ¹⁴ Ma Jisas ke vele jino vanira, “A Lasarus ke thehe ghohi. ¹⁵ Kari inau ku totogo ku boi mono ingengeni gi e thehe imanea, eigna na hava kotida reghia keda hatheghamu eigna kotida vaututuniu. Ati atu itagna.”

¹⁶ A Tomas, kena kiloagna mua Baso, ke velera mara na vaovarongo, “Ati atu, eigna katida thehe mua duagna Jisas.”

Na Havi Ke Teo Na Govugna Ke Mai Tagna A Jisas

¹⁷ Kori vido a Jisas ke jufu i Betani, imarea kena veleagna e vati ghohi na dani ke haliu leghugna kena boa na tonogna a Lasarus kori luma. ¹⁸ Betani e tolu na kilomita vamua na haugna i Jerusalem. ¹⁹ Me sethe na tinonigna i Jerusalem kena mai itadia a Mata ma Meri bali sulara eigna a toghadia Lasarus ke thehe.

²⁰ Kori vido a Mata ke rongovia a Jisas ke mai gharani ghohi, iia ke vano tafoa. Keana a Meri ke talu mono kori vathe. ²¹ A Mata ke veleagna a Jisas, “Lod, gi ighoe koda mono ghohi eeni, a

toghagu a Lasarus teo keda thehe. ²² Kari, toke ighoe ko boi mai gi e thehe imanea, inau ku adoa a God keda hegho na hava koda kaea.”

²³ A Jisas ke veleagna, “A toghamu keda ghoi havi tabiru.”

²⁴ A Mata ke ania, “Hii, inau ku adoa imanea keda ghoi havi tabiru kori vagougovui dani, kori vido a God keda vasokara tabirura na komi tinoni gougovu.”

²⁵ A Jisas ke ania, “Inau ahai ku vasokara tabirura na komi tinoni mu hera na havi ke teo na govugna. Arahai kena voututuniu, toke imarea kedana thehe, imarea kedana havi thovohaliu. ²⁶ Na komi tinoni kena hatia na havi ke teo na govugna mena voututuniu inau, imarea kedana boi pukuni thehe. Ehava? O voututunia iaani?”

²⁷ A Mata ke veleagna, “Hii Lod, inau ku voututunigho ighoe a Vahavi, a Dathegna God. Ighoe ahai a God ke taluhaghorea keda vetula maia kori maramagna.”

A Jisas Ke Dikahehe Me Tangi

²⁸ Leghugna a Mata ke velea iangeni, iia ke taveti sania a Jisas me tabiru vano kori vathegna. Iia ke kilo maia a Meri eigna koroda mono ghehedia me veleagna, “Na mane velepuhi ke jufu mai ghohi me magnahaghinia keda reghigho.”

²⁹ A Meri ke sokara hadi saisami me turughu taveti vano tagna Jisas. ³⁰ Kori vido iangeni a Jisas ke talu mono mua kosigna na meleha tagna ke titiono duagna a Mata. ³¹ Kori vido na komi tinoni kena mono duagna a Meri bali vasula kena reghia iia ke sokara hadi saisami me taveti au

kori vathe, imarea kena leghua. Imarea kena ghaghana a Meri keda vano kori luma bali tangi.

³² Keana a Meri ke jino vano tagna ke mono a Jisas. Kori vido ke reghia, iia ke torongaghi tuturu itagna me ania, “Lod, gi ighoe koda mono ghohi eeni, a toghagu a Lasarus teo keda thehe.”

³³ Kori vido a Jisas ke reghia a Meri ke tangi ma na komi tinoni kena leghua kena tangi mua, imanea ke dikaheheгна puala me boi toke na ghaghanagna. ³⁴ Imanea ke huatira, “Ivei koti talua na tonogna na?”

Imarea kena ania, “Lod, o mai eigna koda atu reghia.”

³⁵ Gi a Jisas ke tangi. ³⁶ Arahai kena mono ngengeni kena velea varihotaghidia, “Reghia, imanea ke dothovia puala a Lasarus.”

³⁷ Keana kekeha itadia kena velea, “Iaani na mane ke vatoke tabirua sina mane ke doa. Ehava gi e boi mai me vatokea a Lasarus eigna keda boi thehe?”

A Jisas Ke Vahavi Tabirua A Lasarus Kori Thehe

³⁸ Kori vido ke jufu kori luma kena boa na tonogna a Lasarus ikoragna, a Jisas ke ghohi dikaheheгна puala. Na ghahira hutu ke bilakiagna na hagehagna na luma iangeni. ³⁹ A Jisas ke velea, “Oti kokopili aua na ghahira.”

A Mata, na vaivineгна na mane ke thehe, ke veleagna a Jisas, “Lod, na tonogna imanea da e sibi dika puala ghohi, eigna e vati ghohi na dani leghugna ke thehe.”

⁴⁰ Ma Jisas ke veleagna a Mata, “Inau ku velegho ghohi ighoe koda reghia na mana nigna

God gi koda vaututuniu.”⁴¹ Imarea kena kokopili aua na ghahira kori hagehagna na luma. A Jisas ke tada hadi i popo me velea, “Mama, inau ku veletokegho eigna ighoe ko rongovia nigua na tarai.”⁴² Inau ku adoa ighoe ko rongoviu hahali, kari inau ku velea iaani eidia na komi tinoni kena mono eeni. Inau ku magnahaghinira kedana vaututunia ighoe ko vetulau mai.”

⁴³ Govu, gi a Jisas ke haghore heta, “Lasarus, o au mai!”⁴⁴ Ma a Lasarus ke au mai. Na pohe kena fifiriagna na limagna ma na naegna ma na pohe kena filehiagna na ulugna kena talu mono mua itagna.

A Jisas ke velera na komi tinoni, “Oti hati aua itagna na komi pohe eigna keda taveti mamaluha.”

Mara Puhidia Mara Jiu Kena Vapuiпуhi Haidu Bali Vathehea A Jisas

(Matiu 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Sethe na tinoni kena mai bali sula a Meri, imarea kena reghia na fata ke eia a Jisas mena vaututunia. ⁴⁶ Keana kekeha kena boi vaututunia mena vano tadia mara na Farise. Imarea kena titionoa itadia na hava ke eia a Jisas. ⁴⁷ Mara na naghoi pris mi mara na Farise kena kilo haidura mai mara gougovu kena mono kori Kansol.* Gi ena velera, “Na hava katida eia? Na mane iangeni e sethe ghohi na reghithehe ke eia. ⁴⁸ Gi ighita katida boi eia sa fata bali vasotoa, na komi tinoni gougovu kedana vaututunia. Gi keda ai, mara puhidia na gaumanegna i Rom kedana

---

* **11:47** “Kansol” Reghia kori Diksonari

vetula maia nidia na komi soldia eigna kedana diadikala na Vathe ke Tabu nigna God ma na nida na komi tinoni.”

⁴⁹ Sikei itadia, a Kaiafas, imanea na pukuni naghoi pris kori vinogha iangeni, imanea ke velera, “Oti hahi! ⁵⁰ Ehava? Oti boi thaothadoghagna e toke sina mane vamua keda thehe tughura na komi tinoni? Gi keda thehe na mane iangeni, mara i Rom teo kedana vathehera nida na komi tinoni.” ⁵¹ Na fata iaani a Kaiafas ke vele aua ke boi au mai kori ghaghanagna ghehegna. Toke imanea ke boi vaututunia a Jisas a Vahavi, na vunegna imanea na pukuni naghoi pris kori vinogha iangeni, a God ke batua na ghaghanagna eigna keda vele aua a Jisas keda thehe eidia na komi tinoni Jiu. ⁵² Keana a Jisas keda boi thehe eidia vamua na komi tinoni Jiu. Imanea keda thehe eigna keda hathatanora tagna sikei vamua na boo ara dathegna a God gougovu kena mono ivei mi vei kori maramagna.

⁵³ Turughu kori dani iangeni, mara puhidia mara Jiu kena vapuipuhi bali vathehea a Jisas. ⁵⁴ Na vunegna iangeni a Jisas ke boi taveti vano mua kori matadia na komi tinoni i Jiudea. Keana imanea ke taveti au i Jerusalem duadia mara nigna na vaovarongo mena vano mono kori meleha i Efraim gharania na meleha ke gou.

⁵⁵ Na Laulahugna na Thovoliungi ke gharani mai ghohi kori vido iangeni. Me sethe na tinoni tadia na komi meleha tavogha kena vano i Jerusalem gi e jufu mai na laulahu iangeni bali eia na puhi bali vararahara ghehedia kori koakoa ke velea kedana eia na komi vetula nigna

a Moses. ⁵⁶ Na komi tinoni kena hiroa a Jisas mi kori vido kena mono kori Vathe ke Tabu, imarea kena veihuahuatighi vaghagna iaani, “Ehava na ghaghanamiu na? Imanea keda mai kori Laulahugna na Thovoliungi ba teo?” ⁵⁷ Imarea kena velea iangeni eigna mara na naghoi pris mi mara na Farise kena velea ghohi gi ahai keda reghia a Jisas, imanea keda saisami velera eigna kedana thotia.

12

A Meri Ke Rotea Na Oel Kori Naegna A Jisas (Matiu 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ E ono na dani gi e jufu mai na Laulahugna na Thovoliungi, a Jisas ke tabiru vano i Betani, na melehagna a Lasarus, na mane a Jisas ke vahavi tabirua kori thehe. ² Ingengeni imarea kena kalitia na vanga vania a Jisas bali ghaghana bohea. Mata ke hathera na keukemu vanga, ma Lasarus sikei itadia arahai kena nohe tagna na vido bali vanga duagna a Jisas. ³ Gi Meri ke haghe mai duagna na botolo oela ke ghuba toetokegna me vahotha puala na voligna. Iia ke rotea tagna na naegna a Jisas gi e vamumuja tagna na sesehugna. Ma na komi tinoni gougovu kori vathe kena sibingia na oela iangeni.

⁴ A Jiudas Iskariot, sikei itadia mara vaovarongo, ke mono ngengeni. Jiudas na mane keda peroa a Jisas. A Jiudas ke velea, ⁵ “Keda salemua na botolo oela iangeni, iia keda hatia e

tolu na hathangatu siliva.* Kari hatia me kemulia vanira mara kena kuma.”⁶ A Jiudas ke velea iangeni boi eigna ke pukuni magnahaghinia na hatheragna mara na kuma, kari eigna imanea na mane bilau. Imanea na mane ke reireghia nidia na rongo mara na vaovarongo, me kekeha maghavu imanea ke bilaua kekeha.

⁷ A Jisas ke veleagna Jiudas, “Talua! A Meri ke kalitia na oela iaani bali kaikalitia na tonogu tagna na maghavu kedana giluu. ⁸ Mara na kuma kedana mono duamiu hahali. Keana inau, teo kuda mono duamiu hahali.”

⁹ Sethe na tinoni kena rongovia a Jisas ke mono i Betani. Imarea kena vano ngengeni eigna kedana reghia Jisas ma Lasarus, na mane a Jisas ke vahavi tabirua kori thehe. ¹⁰ Mi mara na naghoi pris kena hiohiro puhi bali vathehea mua a Lasarus, ¹¹ eigna kori vido kena reghia a Lasarus ke ghohi havi tabiru, sethe na tinoni kena vaututunia a Jisas mena bosu magnahaghinia kedana leghura mua mara na naghoi na pris.

Jisas Ke Jufu I Jerusalem Ma Na Mavitu Kena Kilothaba Imanea

(Matiu 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Sina dani leghugna iangeni, na mavitu ke sethe kena mai i Jerusalem eigna na Laulahugna na Thovoliungi. Imarea kena rongovia a Jisas ke haga jufu mai ghohi ngengeni. ¹³ Mi marea kena vano ohoa na komi ghabagna na tubo mena

---

* **12:5** “tolu hathangatu na siliva” sikei na siliva na voligna sina mane agutu kori sina dani. Na rongo iaani nabagna keda volia sina mane vaghagna sina vinogha.

taveti au kosigna Jerusalem eigna kedana vano tafoa a Jisas kori hangana. Imarea kena ghuu heta,

“Hosana!

God, o vathaba imanea ke mai duagna nimua na mana!

Vatokea nimami na king gna i Israel!”

¹⁴ A Jisas ke hatia na dongki mathangani me nohe popogna, vaghagna vamua na komi Rioriso ke Tabu kena velea,

¹⁵ “Saghoi mataghu ighamu na komi tinonidia i Jerusalem.

Nimiu na king ke mai itamiu,

imanea ke nohe popogna na dongki mathangani.”

¹⁶ Kori vido iangeni nigna na komi vaovarongo a Jisas kena boi thaothadoghagna na komi fata iraani. Kari leghugna ke sokara tabiru a Jisas ma God ke tatelia imanea ke thaba vano, imarea kena thaothadoghagna na komi fata iraani kena tate mai vaghagna vamua kena risoa tadia na komi Rioriso ke Tabu.

¹⁷⁻¹⁸ Sethe na tinoni kena vano tagna Jisas eigna imarea kena rongovia ghohi eigna na reghithehe ke eia a Jisas. Kori dani a Jisas ke vahavi tabirua a Lasarus kori thehe me kiloa au kori luma, sethe na tinoni kena reghia mena vano titionoa na rorongoi iangeni. ¹⁹ Mara na Farise kena titiono varihotaghidia, “Boi tango-manana nida na eiagna sa fata! Reghia, na komi tinoni gougovu kena leghua imanea!”

A Jisas Ke Titionoa Eigna Na Theheagna

²⁰ Kekeha tinoni kena boi Jiu kena mono duadia na komi tinoni Jiu kena mai i Jerusalem bali maimanihihia a God kori vido kena eia na Laulahugna na Thovoliungi. ²¹ Imarea kena vano tagna na mane vaovarongo a Filip, na melehagna i Betsaida kori provins i Galili. Imarea kena veleagna, “Mane puhi, ighami kiti magnahaghinia kitida reghia a Jisas.” ²² Filip ke veleagna a Andru gi oro vano velea a Jisas.

²³ Ma Jisas ke velera, “Ikeagaieni e jufu mai ghohi na maghavu a God keda tateli aua tadia na komi tinoni na Dathei Tinoni ke thaba vano. ²⁴ Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Gi na katura keda boi sikili horu kori thepa me thehe, na katura iangeni teo keda sethe. Keana, gi keda thehe, na katura iangeni keda kotu me sagharo sethe. ²⁵ Ahai ke dothovia puala na havigna ghehegna kori maramagna iaani, imanea teo keda hatia na havi ke teo na govugna. Kari ahai ke dothoviu vano inau tagna na havigna kori maramagna iaani, imanea keda hatia na havi ke teo na govugna. ²⁶ Ahai ke magnahaghinia keda agutu vaniu, imanea keda mai leghuu inau eigna keda mono duagu ivei tagna kuda mono. Ahai keda agutu vaniu, a Tamagu keda ghaghana bohea.

²⁷ “Ikeagaieni, na ghaghanagu ke papara puala. Na hava kuda tarai kaea a God na? Inau tangomana kuda velea, ‘Mama, o saghoi lubatiu gi kuda papara.’ Kari inau kuda boi eia iangeni eigna inau ku mai bali papara. ²⁸ Na vunegna iangeni Mama, o tateli aua tadia na komi tinoni ighoe ko thaba vano.”

Gi na ohai haghore ke horu mai i popo me velea, “Inau ku tateli aua ghohi inau ku thaba vano mi nau kuda ghoi eia iangeni mua.”

²⁹ Kori vido na komi tinoni kena rongovia iangeni, kekeha itadia kena velea kena rongovia na gumu, mi kekeha kena velea na enjel ke haohaghore itagna a Jisas.

³⁰ Ma Jisas ke anira, “Na ohai haghore boi bali hatheu inau, kari bali hatheghamu ighamu.

³¹ Ikeagaieni na maghavu na pukuni havidia na komi tinoni keda tate au ke jufu mai ghohi. Mi ikeagaieni a God keda heta pungusia a Satan ke vunaghi pungusia na maramagna. ³² Kori vido imarea kedana bou hadi kori ghai popogna na thepa, inau kuda hathatanora mai na komi tinoni gougovu itagua.” ³³ Imanea ke velera iangeni eigna kedana thaothadoghagna na puhi imanea keda thehe.

³⁴ Na mavitu kena veleagna, “Ighami kiti adoa na komi Rioriso ke Tabu kena velea a Vahavi keda havi thovohaliu. Ehava gi o velea imarea kedana boa hadia na Dathei Tinoni? Ahai na Dathei Tinoni ko titionoa na?”

³⁵ A Jisas ke anira, “Sina ghati vido iso mua, na raraha keda mono duamiu. Na vunegna iangeni, oti taetaveti kori raraha kori vido ke mono mua na raraha duamiu eigna keda boi mai itamiu na puni. Eigna ahai ke taveti kori puni, imanea ke boi adoa ivei keda vano. ³⁶ Oti vaututunia na raraha kori vido ke mono mua duamiu eigna kotida ara dathegna na raraha.” Leghugna a Jisas ke velera iangeni, imanea ke taveti au tadia na mavitu me bosu lubatira kedana reghia.

Sethe Na Tinoni Kena Boi Vaututunia A Jisas

³⁷ Toke a Jisas ke eia na komi reghithehe ke sethe naghodia na komi tinoni, sethe itadia kena boi vaututunia. ³⁸ Iangeni ke tate au eigna keda tutuni na hava ke velea a profet Aisaia i hau. Imanea ke velea,

“Lod God, boi sethe na tinoni kena vaututunia na rorongongoni kiti titionoa
me boi sethe kena ghithatha nimua na mana ko tateli aua!”

³⁹ Keana imarea kena boi tangomana kedana vaututuni, eigna a Aisaia ke velea vaghagna iaani,

⁴⁰ “A Lod God ke vadoa na matadia eigna kedana boi reirei,
me ponotia na ghaghanadia eigna kedana boi thaothadogha,
mi marea kena boi tangomana nidia na tabiru mai itagna eigna keda vahavira.”

⁴¹ Kori vido Aisaia ke velea iangeni i hau, imanea ke titionoa a Jisas, eigna a God ke tatelia vania imanea a Jisas keda thaba vano.

⁴² Toke sethe na tinoni kena boi vaututunia a Jisas, sethe mua kena vaututunia. Kekeha mara puhidia mara Jiu haju ena vaututunia mua, kari ena boi vele aua eigna imarea kena mataghu-nira mara na Farise. Imarea kena toatogha mara na Farise kenughua ena lutira na vano maimanihihiagna a God tadia na komi vathe

haidu. ⁴³ Mara puhidia mara Jiu iraani kena magnahaghinia puala na komi tinoni kedana veletokera. Kari ena boi rae magnahaghinia a God keda veletokera.

⁴⁴ A Jisas ke haghore heta vanira na komi tinoni, “Ahai ke vaututuniu inau, imanea ke boi vaututuniu inau vamua, kari imanea ke vaututunia mua a God ke vetulau mai. ⁴⁵ Ahai ke reghiu inau, imanea ke reghia mua ahai ke vetulau mai. ⁴⁶ Inau ku mai vaghagna na lui ke raraha kori maramagna iaani eigna ahai ke vaututuniu inau keda boi mono hahali kori puni.

⁴⁷ “Ahai ke rongovia na haghoregu kari e boi leghua, inau kuda boi fatea. Eigna inau boi mai bali fatera na komi tinoni kori maramagna kari u mai bali vahavira. ⁴⁸ Keana ahai ke siriuhaghiniu inau ma na haghoregu, na komi haghoregu ku titionora kedana fatea imanea kori vagougovui dani. ⁴⁹ Eigna na komi fata ku titionoa, boi na ghaghanagu ghehegu. Keana na Mama ke vetulau mai ke veleu na hava kuda titionoa. ⁵⁰ Mi nau ku adoa na havi ke teo na govugna ke au mai tagna na hava ke veleu kuda titionoa. Na vunegna iangeni, inau ku titionoa vamua na komi fata na Mama ke veleu kuda titionoa.”

13

A Jisas Ke Lumia na Naedia Mara Nigna Na Vaovarongo

¹ Gi e jufu mai na Laulahugna na Thovoliungi, a Jisas ke adoa ghohi nigna na maghavu ke gharani mai ghohi bali taveti sania na maramagna iaani me tabiru vano tagna na Mama.

Imanea ke dothovira hahali arahai kena leghua kori maramagna iaani, mi manea ke dothovira me ghioghilei thehe.

² Kori vido a Jisas ma na nigna na komi vaovarongo kena vanga kori lavi, a Satan ke agutu ghohi kori ghaghanagna a Jiudas, a dathegna Saimon Iskariot, eigna keda peroa a Jisas. ³ A Jisas ke adoa na Mama ke hea na mana bali vunaghi pungusira na komi fata gougovu, me adoa mua imanea ke mai tagna a God me keda ghoi tabiru vano itagna. ⁴ Na vunegna iangeni, a Jisas ke sokara hadi me hati aua nigna na oopo. Gi e hatia na mamango me taria tagna na hotaghigna. ⁵ Imanea ke rotea na bea kori disi me turughu lumia na naedia mara nigna na vaovarongo.* Me vamumuja tagna na mamango ke taria tagna na hotaghigna.

⁶ Kori vido a Jisas ke mai tagna a Saimon Pita, a Pita ke ania, “Lod! Ehava? Ighoe koda lumia na naegu?”

⁷ A Jisas ke ania, “Ikeagaieni ighoe ko boi thaothadoghagna mua na hava ku eia, kari kenughua ighoe koda thaothadoghagna.”

⁸ Gi a Pita ke veleagna, “Teo koda lumia na naegu!”

Ma Jisas ke ania, “Gi inau kuda boi lumi vararahagho, ighoe teo koda nigua na tinoni.”

---

* **13:5** “lumia na naedia mara nigna na vaovarongo” Kori vido a Jisas ke lumia na naedia, imanea ke eia na agutu ke nabadia na komi tinoni seka vamua. Iangeni na vunegna a Pita ke bosu magnahaghinia a Jisas keda lumia na naegna.

⁹ A Pita ke haghore tughua, “Lod, gi keda ai, o saghoi lumia na naegu vamua, kari o lumia mua na limagu ma na ulugu.”

¹⁰ Gi a Jisas ke ania, “Gi keda garu na naegna ahai ke siusiu ghohi, imanea teo keda ghohi siusiu mua. Teo. Imanea keda lumia vamua na naegna. Ighamu koti raraha ghohi, kari boi ighamu gougovu.” ¹¹ A Jisas ke adoa ghohi ahai itadia nigna na komi vaovarongo keda peroa. Iangeni na vunegna gi e velea boi imarea gougovu kena raraha.

¹² Leghugna ke govua na lumiagna na naedia, a Jisas ke vahaghea nigna na oopo me nohe. Gi e huatira, “Oti thaothadoghagna na hava ku eu eia itamiu? ¹³ Ighamu koti kilou ‘Velepui’ ma ‘Vunaghi,’ me tutuni na hava koti velea eigna inau nimiu a Lod, ma nimiu na Velepui. ¹⁴ Na vunegna inau, nimiu a Lod, ma na nimiu na Velepui, ku lumia na naemiu, ighamu ghua kotida veillumira na naemiu.† ¹⁵ Inau ku tatelia vanighamu na hava kotida leghua. Oti eia vaghagna ku eia itamiu. ¹⁶ Na hava ku velehemu ikeagaieni e tutuni, teo sikei mane agutu ke nagho vano tagna na vunaghigna, me teo sikei mane bali titiono ke nagho vano tagna ahai ke vetula aua. ¹⁷ Ikeagaieni ighamu oti thaothadoghagna ghohi na hava ku velepuihighamu. Ma gi kotida ei leghua, a God keda

---

† **13:14** “veillumia na naemiu” Jisas ke velea iaani eigna ke magnahaghinira na komi tinoni kena leghua eigna kedana sasaa na eiagna sa fata bali hathera ara kuladia kiloau. Sethe na puhi bali eia iangeni, boi na lumiagna na naedia arahai tavogha vamua.

vatokeghamu.”

A Jisas Ke Velera Nigna Na Komi Vaovarongo Sikei Itadia Keda Peroa

(Matiu 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

¹⁸ “Inau ku boi titionoa na komi fata irangeni eimiu ighamu gougovu. Inau ku pukuni adoa na puhimiu ighamu gougovu ku vahighamu. Mi nau ku vahighamu eigna na vido rioriso iaani ke mono tadia na komi Rioriso ke Tabu keda tutuni, ‘Na mane ke vanga duagu, ikeagaieni imanea nigua na thevuioka.’ ¹⁹ Inau ku velea iaani itamiu gi e tate mai, eigna ighamu kotida vaututuniu inau a Vahavi kori vido keda tate mai. ²⁰ Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Ahai keda kalitia sa tinoni inau ku vetula, imanea ke kalitiu. Ma ahai ke kalitiu inau, imanea ke kalitia ahai ke vetulau mai.”

²¹ Leghugna a Jisas ke velea iangeni, na ghaghanagna ke boi toke me velera nigua na komi vaovarongo, “Inau ku titiono tutuni, sikei itamiu keda lubatiu vano tadia mara nigua na thevuioka.”

²² Mara na vaovarongo kena veidodorovighi varihotaghidia eigna kena boi adoa ahai a Jisas ke titionoa. ²³ Na mane vaovarongo a Jisas ke dothovia puala[†] ke nohe hilighagna a Jisas tagna kena vanga. ²⁴ Ma Saimon Pita ke haghore lima tagna na mane vaovarongo iangeni eigna keda huatia a Jisas ahai keda eia na puhi iangeni. ²⁵ Ma na mane vaovarongo iangeni ke ravi vano

---

[†] **13:23** “na mane vaovarongo a Jisas ke dothovia puala” Da na mane vaovarongo iaani, a Jon, imanea ke risoa na buka iaani.

tagna Jisas me huatia, “Lod, ahai keda eia iangeni na?”

²⁶ A Jisas ke haghore tughua, “Leghugna inau kuda vagnubua na vidoi bred iaani kori disi, inau kuda hea vanoa tagna ahai keda lubatuu vano tadia mara nigua na thevuioka.” Gi a Jisas ke vagnubua na bred kori disi me hea vanoa a Jiudas, a dathegna Saimon Iskariot. ²⁷ Kori vido a Jiudas ke hatia na bred iangeni, a Satan ke haghe koragna imanea. Ma Jisas ke veleagna a Jiudas, “Na hava koda eia, o saisami mo eia.” ²⁸ Teo sikei itadia mara kena mono ngengeni ke adoa ehava gi a Jisas ke haghore vaghagna iangeni tagna a Jiudas. ²⁹ Kekeha itadia kena ghaghana a Jisas ke veleagna a Jiudas eigna keda vano volia kekeha vanga kedana ghania kori laulahu, ba vano me hera na rongo mara kena kuma. Imarea kena ghaghana iangeni eigna a Jiudas ke reireghia nidia na rongo. ³⁰ Leghugna a Jiudas ke ghania na bred iangeni, imanea ke taveti au itadia. Me bongi ghohi.

Na Vetula Mathangani

³¹ Leghugna a Jiudas ke taveti au itadia, a Jisas ke anira, “Ikeagaieni a God keda tateli aua na Dathei Tinoni ke thaba, mi nau kuda tateli aua tadia na komi tinoni a God ke thaba mua. ³² Na vunegna na Dathei Tinoni keda tateli aua tadia na komi tinoni a God ke thaba puala, a God keda tateli aua na Dathei Tinoni ke thaba puala mua. Mi manea keda boi poru na eiagna iangeni.

³³ “Ara dathegu, sina ghathi vido iso mua inau kuda mono duamuu. Ighamu kotida hirou, kari ighamu kotida bosu padau. Vaghagna ku

velera ghohi mara puhidia mara Jiu, ikeagaieni inau ku veleghamu mua, ‘Na meleha kuda vano inau itagna, ighamu boi tangomana kotida vano ngengeni.’ ³⁴ Inau ku heghamu na vetula mathangani. Oti veidothovighi. Vaghagna inau ku dothovighamu, oti veidothovighi mua vaghagna iangeni. ³⁵ Gi ighamu kotida veidothovighi, na komi tinoni gougovu kedana adoa ighamu nigua na komi vaovarongo.”

A Jisas Ke Veleagna A Pita Imanea Keda Velea Ke Boi Adoa

(Matiu 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ A Saimon Pita ke huatia a Jisas vaghagna iaani, “Lod, ivei koda vano ighoe na?”

A Jisas ke veleagna, “Ikeagaieni ighoe teo koda mai leghuu tagna na meleha kuda vano, kari ighoe koda leghuu ivughei valiha.”

³⁷ Ma Pita ke ania, “Ehava gi o velea inau boi tangomana kuda leghugho ikeagaieni? Inau ku sasaa bali thehe eimu ighoe.”

³⁸ A Jisas ke haghore tughua, “Ehava? E tutuni ighoe ko sasaa bali thehe eigu inau? Na hava ku velegho ikeagaieni e tutuni, teo keda taitangi mua na kokorako, mi ghoe koda tolu horui veleagna ighoe ko boi adou.”

14

A Jisas Na Hangana Ke Vano Tagna God

¹ A Jisas ke velera nigua na komi vaovarongo, “Oti saghoi lubatia na ghaghanamiau keda dika eigna na komi fata ku veleghamu irangeni. Kari oti vaututunia a God moti vaututuniu inau ghua.

² Kori vathegna a Tamagu sethe na chogho koragna, mi nau kuda vano bali kalitira na komi chogho vanighamu. Gi keda boi tutuni, inau teo kuda veleghamu iangeni. ³ Kori vido na komi chogho ke kaikaliti ghohi, inau kuda ghohi tabiru mai mu talangighamu eigna kotida mono duagu hahali ngengeni. ⁴ Ma na hangana ke vano tagna na vido kuda vano itagna, ighamu koti adoa ghohi na hangana iangeni.”

⁵ Ma a Tomas ke velea, “Lod, ighami kiti bosi adoa ivei koda vano. Me teo kitida adoa na hangana ke vano ngengeni!”

⁶ A Jisas ke haghore tughua, “Inau na hangana, ma na tutuni, ma na havi. Teo ahai keda jufu tagna na Mama gi imanea keda boi vaututuniu. ⁷ Gi kotida pukuni adou inau, ighamu kotida adoa mua a Tamagu. Kari turughu ikeagaieni me vano, ighamu koti adoa imanea moti reghia ghohi.”

⁸ A Filip ke ania, “Lod, sina fata vamua kiti magnahaghinia. O tateli vanighami na Mama.”

⁹ A Jisas ke haghore tughua, “Filip, hau puala ghohi inau ku mono duamiu. Ehava gi o boi adou mua? Ahai ke reghiu inau, imanea ke reghia na Mama. Na vunegna iangeni, ehava gi o kaeu eigna kuda tatelia vanighamu na Mama?

¹⁰ Ehava Filip? O boi vaututunia roghami a Tamagu sikei vamua? Na komi haghore ku titionoa itamiu boi na ghaghanagu ghehegu, kari na komi fata ku titionoa ma na komi fata ku eia, irangeni nigna na agutu a Tamagu ke mono duagu. ¹¹ Oti vaututuniu kori vido ku veleghamu iroghami a Tamagu kuru sikei vamua. Gi kotida

boi vaututunia na hava ku velea, oti vaututuniu vamua eigna na komi fata koti reghia ku eia. ¹² Vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Ahai ke vaututuniu inau, imanea keda eia na komi fata ku eia. Mi manea mua keda eia na komi fata ke hutu vano tadia na komi fata ku eia, eigna inau kuda vano mono duagna na Mama. ¹³ Na hava kotida kaea kori ahagu inau kuda eia, eigna na agutu nigna na Dathe bali tateli aua tadia na komi tinoni na Mama ke thaba vano. ¹⁴ E tutuni, ighamu tangomana kotida kaeu sa fata kori ahagu, mi nau kuda eia vanighamu.”

A Jisas Ke Taluhaghorea Eigna Keda Vetula Maia Na Tarunga Ke Tabu

¹⁵ “Gi kotida dothoviu, oti leghua na komi fata ku veleghamu kotida eira. ¹⁶ Inau kuda kaea na Mama mi manea keda heghamu ahai keda mono duamiu hahali bali hatheghamu. ¹⁷ Imanea na Tarunga ke Tabu, ke tateli aua na hava ke tutuni. Na komi tinoni kori maramagna kena boi leghuu, imarea teo kedana hatia na Tarunga ke Tabu eigna kena boi reghia mena boi adoa imanea. Keana ighamu koti adoa imanea eigna ke mono duamiu, mi manea keda mono ikoramiu hahali.

¹⁸ “Inau teo kuda taveti sanighamu. Eigna inau ku bosu magnahaghinighamu kotida mono ghehemiu vaghagna na gari ke thehe a idogna ma tamagna. Teo. Inau kuda ghoi tabiru mai itamiu. ¹⁹ E boi hau ma na komi tinoni kena boi leghuu kedana boi reghiu, kari ighamu kotida reghiu, eigna inau kuda ghoi havi tabiru. Mi ghamu huju kotida ghoi havi tabiru mua. ²⁰ Kori dani inau kuda havi tabiru kori thehe, ighamu

kotida adoa inau sikei duagna na Mama. Ighamu kotida adoa mua inau sikei duamiu mi ighamu sikei duagu inau.

²¹ “Arahai kena adoa nigua na komi vetula mena leghua, imarea arahai kena dothoviu. Ma arahai kena dothoviu, a Tamagu keda dothovira, mi nau huju kuda dothovira mua. Mu kuda tatelia vanira na komi fata eigu inau.”

²² Ma Jiudas (boi Jiudas Iskariot) ke velea, “Lod, ehava gi koda tatelia vanighami vamua na komi fata eimu ighoe, kari ighoe koda boi eia iangeni vanira na komi tinoni gougovu kori maramagna?”

²³ A Jisas ke haghore tughua, “Arahai kena dothoviu, imarea kedana leghua nigua na komi haghore. Ma a Tamagu keda dothovira mi iroghami kuruda mai mono duadia. ²⁴ Keana arahai kena boi dothoviu, imarea kedana boi leghua nigua na komi haghore. Na komi fata ku titiono itamiu, boi na ghaghanagu ghehegu, kari na komi fata ke mai tagna a Tamagu ke vetulau mai.

²⁵ “Inau ku veleghamu na komi fata iraani kori vido ku mono mua duamiu. ²⁶ Kari leghugna kuda taveti sanighamu, ahai bali hatheghamu keda mai me velepuhighamu na komi fata gougovu. Mi manea keda hatheghamu eigna kotida togha tabirua na komi fata ku veleghamu ghohi. Ma ahai keda hatheghamu, na Tarunga ke Tabu a Tamagu keda vetula maia kori ahagu.

²⁷ “Inau ku heghamu na soleana, ma na soleana iangeni inau vamua ku tangomana na heghamugna. Na soleana iangeni boi vaghagna

na soleana kori maramagna iaani ke boi hau me govu. Na vunegna inau ku heghamu na soleana iangeni, oti saghoi lubatia na ghaghanamiu keda dika moti saghoi mataghu. ²⁸ Ighamu koti rongoviu ghohi kori vido ku veleghamu kuda taveti sanighamu, kari inau kuda ghoi tabiru mai itamiu. Gi kotida pukuni dothoviu, ighamu kotida totogo eigna na vano kuda eia tagna na Mama eigna imanea ke thaba vano itagua. ²⁹ Inau ku veleghamu na komi fata iraani gi u taveti sanighamu eigna kotida vaututuniu kori vido kedana tate mai. ³⁰ Inau boi tangomana kuda titiono hau mua duamiu, eigna a Satan, ahai ke vunaghi pungusia na maramagna iaani, imanea ke gharani mai ghohi. Imanea ke teo sa nigna mana keda vunaghi pungusiu. ³¹ Keana inau kuda eia vamua na hava a Tamagu ke veleu eigna na komi tinoni kori maramagna kedana adoa inau ku dothovia a Tamagu. Atu, mati taveti au eeni.”

15

A Jisas Na Pukuni Tonogna Na Ghai

¹ A Jisas ke velera nigna na komi vaovarongo, “Inau na pukuni tonogna na ghai, ma Tamagu na mane agutu gnatha. ² Imanea ke toka aua na komi ototo itagua ke boi sagharo, me toka kudoa na komi ototo ke sagharo eigna kedana sagharo vano mua. ³ Vaghagna vamua na komi ototo irangeni, ighamu koti raraha ghohi kori matagna a God eigna koti vaututunia na komi haghoregu. ⁴ Oti mono totho itagua hahali, mi inau kuda

mono totho itamiu hahali. Na ototogna na ghai teo keda sagharo ghehegna keda boi totho kori tonogna na ghai. Vaghagna vamua iangeni, ighamu huju teo kotida sagharo kotida boi totho itagua.

⁵ “Inau na tonogna na ghai, ighamu na komi ototogna. Gi kotida totho thovohaliu itagua mi nau kuda totho thovohaliu itamiu, ighamu kotida sethe na sagharomiu. Keana gi kotida boi mono totho itagua, teo kotida eia sa fata ke toke vania a God. ⁶ Aarahai kena boi totho itagua, imarea kena vaghagna na komi ototo na mane agutu gnatha ke toka aua me sonira mena thehe. Na komi ototo irangeni, na komi tinoni agutu kena sonira kori boku mena pughulira. ⁷ Gi kotida totho itagua thovohaliu moti leghua na komi haghoregu, ighamu tangomana kotida tarai kaea sa fata koti magnahaghinia, ma God keda heghamu. ⁸ Aarahai kena pukuni nigua na komi vaovarongo, imarea kena sagharo na komi sagharo ke sethe. Kori vido kena eia iangeni, imarea kena tatelia tadia na komi tinoni a Tamagu ke thaba vano.

⁹ “Inau ku dothovighamu vaghagna a Tamagu ke dothoviu inau. Oti totho itagua hahali eigna kotida mono kori nigua na dotho. ¹⁰ Na vunegna inau ku leghua na komi vetula nigua a Tamagu, inau ku mono hahali koragna nigua na dotho. Vaghagna vamua iangeni, gi kotida leghua nigua na komi vetula, ighamu kotida mono hahali koragna nigua na dotho.

¹¹ “Inau ku veleghamu na komi fata iraani eigna nimiu na totogo keda nanaba tagna nigua

na totogo. Hee, inau ku magnahaghinia nimiu na totogo keda hutu puala. ¹² Iaani nigua na vetula vanighamu: Oti veidothovighi vaghagna inau ku dothovighamu. ¹³ Na tinoni ke thehe eidia ara kulagna, teo mua sa puhi ke toke vano tagna iangeni bali tatelia nigna na dotho itadia. ¹⁴ Kori vido ighamu koti leghura nigua na komi vetula, ighamu koti tateli aua ighamu ara kulagu. ¹⁵ Turughu ikeagaieni inau ku bosi kiloghamu nigua na komi mane agutu, eigna na komi mane agutu teo kedana adoa nigna na toatogha na vunaghidia. Kari inau ku kiloghamu ara kulagu, eigna inau ku veleghamu na komi fata gougovu a Tamagu ke veleu. ¹⁶ Ighamu oti boi vahiu, kari inau ku vahighamu. Mi nau ku heghamu na agutu eigna kotida vano sagharoa na sagharo keda mono hahali. Kori vido koti eia iangeni, a Tamagu keda heghamu na hava koti kaea itagna kori ahagu. ¹⁷ Iaani nigua na vetula vanighamu: Oti veidothovighi.

Mara Na Vaovarongo Kedana Papara

¹⁸ “Kori vido na komi tinoni kori maramagna kedana thevuioka itamiu, oti saghoi havaghinia imarea kena kidi thevuioka itagua. ¹⁹ Gi na puhimiu keda dika vaghagna na puhidia na komi tinoni kori maramagna kena boi vaututuniu, imarea kedana dothovighamu. Kari ighamu koti boi mono vaghadia. Inau ku vahighamu au tadia na komi tinoni kori maramagna ma na vunegna iangeni imarea kena thevuioka itamiu ghamu. ²⁰ Oti saghoi havaghinia na hava ku kidi veleghamu ghohi: Teo sikei mane agutu ke

nagho vano tagna na vunaghigna. Gi kedana vaparau, imarea kedana vaparaghamu mua. Gi kedana leghua nigua na velepuhi, imarea kedana leghua mua nimiu na velepuhi. ²¹ Na komi tinoni kori maramagna kedana vaparaghamu eigna ighamu nigua na komi tinoni, mi marea kena boi adoa a God ke vetulau mai. ²² Gi inau kuda boi mai mu titiono itadia, imarea teo kedana reghia nidia na hahi. Kari na vunegna inau ku titiono itadia, e vahothahaghinira na velegna imarea kena boi ei hahia. ²³ Ahai ke thevuioka itagua, imanea ke thevuioka mua tagna a Tamagu. ²⁴ Inau ku eia na komi reghithehe ke boi tangomana nidia na eiagna sa tinoni tavogha. Gi inau kuda boi eia kori matadia na komi tinoni, imarea teo kedana reghia nidia na hahi. Kari imarea kena ei hahia eigna, toke kena reghia na komi reghithehe ku eia, imarea kena talu thevuioka vamua tamamami roghami Tamagu. ²⁵ Kari e ai eigna keda tutuni na rioriso iaani ke mono tadia na komi Rioriso ke Tabu, 'Teo sa vunegna kedana thevuioka itagua, keana imarea kena talu thevuioka vamua itagua.'

²⁶ "Roghami a Tamagu kuruda vetula maia itamiu ahai keda hatheghamu. Imanea na Tarunga ke Tabu ke au mai tagna a Tamagu me tateli aua na hava ke tutuni. Kori vido ke mai, imanea keda titionoa vanighamu na komi fata gougovu eigu inau. ²⁷ Mi ghamu huju kotida titiono mua eigu inau. Eigna ighamu koti mono duagu turughu kori turughugna nigua na agutu me jufu ikeagaieni.

16

¹ “Inau ku veleghamu na komi fata iraani eigna keda boi luvu nimiu na vaututuni kori vido imarea kedana vaparaghamu. ² Imarea kedana gigighamu au tadia na komi vathe haidu nida ighita mara Jiu. Mi tagna na maghavu keda mai, ahai keda vathehea sa tinoni itamiu, imanea keda toatogha na hava ke eia keda vatotogoa a God. ³ Imarea kedana eia vaghagna iangeni eigna kena boi adoa na Mama mena boi adou inau. ⁴ Inau ku veleghamu na komi fata iraani eigna kori maghavu imarea kedana vaparaghamu, ighamu kotida adoa inau ku kidi veleghamu ghohi. I hau, inau ku boi titionoa vanighamu iangeni, eigna kori vido iangeni inau ku adoa kuda mono hau mua duamiu.

Na Agutu Nigna Na Tarunga Ke Tabu

⁵ “Ikeagaieni inau kuda tabiru vano tagna ahai ke vetulau mai. Kari teo sikei itamiu ke huatiu, ‘Ivei koda vano na?’ ⁶ Na vunegna inau ku veleghamu e boi hau gi inau kuda taveti sanighamu, ighamu koti dikahehemiu puala. ⁷ Kari na hava ku veleghamu ikeagaieni e tutuni, e toke inau kuda taveti sanighamu, eigna gi kuda boi taveti sanighamu, na Tarunga ke Tabu teo keda mai bali hatheghamu. Kari gi kuda taveti sanighamu, inau kuda vetula maia itamiu. ⁸ Kori vido na Tarunga ke Tabu keda mai, imanea keda tateli aua tadia na komi tinoni kori maramagna imarea na komi tinoni koakoa, ma na puhigu inau ke jino kori matagna a God, ma a God keda fatera. ⁹ Imanea keda tateli aua itadia imarea kena koakoa eigna kena boi vaututuniu inau.

¹⁰ Imanea keda tateli aua itadia na puhigu ke jino tagna na taveti vano kuda eia tagna na Mama. Mi ghamu kotida boi tangomana na reghiugna ngengeni. ¹¹ Mi manea keda tateli aua itadia a God keda fatera eigna a God ke fatea ghohi a Satan ke vunaghi pungusia na maramagna.

¹² “Sethe mua na komi fata inau ku magna-haghinia na titionoagna itamiu, kari ikeagaieni ighamu boi tangomana na rongoviagna. ¹³ Na Tarunga ke Tabu ke tateli aua na komi fata ke tutuni eigna a God. Kori vido keda mai itamiu, imanea keda vathaothadoghghamu eigna na komi fata ke tutuni irangeni. Imanea keda boi titiono leghua na ghaghanagna ghehegna, kari imanea keda titionoa na hava ke rongovia itagua. Ma na Tarunga ke Tabu keda titionoa itamiu na hava keda tate mai ivughei valiha. ¹⁴ Imanea keda tateli aua itamiu inau ku thaba vano eigna imanea keda titionoa itamiu na hava ku titionoa itagna. ¹⁵ Na komi fata gougovu nigna a Tamagu, na nigua. Iangeni na vunegna inau ku velea na Tarunga ke Tabu keda titionoa itamiu na komi fata inau ku titionoa itagna.”

Na Totogo Keda Mai Leghugna Na Dikahehe

¹⁶ Gi a Jisas ke velera mara nigna na vaovarongo, “Sina ghati vido iso mua, ighamu kotida boi reghiu. Kari boi hau leghugna iangeni ighamu kotida ghoi reghiu.”

¹⁷ Kekeha nigna na mane vaovarongo kena veihuahuatighi varihotaghidia vaghagna iaani, “Na hava ke mono kori ghaghanagna imanea kori vido ke velea sina ghati vido iso mua mi

ghita katida boi reghia, kari boi hau leghugna iangeni mi ghita katida ghoi reghia? Ma na hava ke mono kori ghaghanagna kori vido ke velea imanea keda vano tagna na Mama? ¹⁸ Ma na hava na ghaghanagna ‘sina ghati vido iso mua.’ Ighita kati boi thaothadoghagna na hava ke mono kori ghaghanagna.”

¹⁹ A Jisas ke adoa imarea kena magnahaghinia na huatiagna me velea iaani, “Ehava? E tutuni ighamu koti veihuahuatighi varihotaghimiu eigna na hava ke mono kori ghaghanagu kori vido ku velea, ‘Sina ghati vido iso mua mi ghamu kotida boi reghiu. Kari boi hau leghugna iangeni mi ghamu kotida ghoi reghiu?’ ²⁰ Oti vaovarongo toetoke tagna na fata ke tutuni iaani. Ighamu kotida tangi moti dikahehe, kari na komi tinoni kori maramagna kena boi leghuu inau, imarea kedana totogo puala. Ighamu kotida dikahehe, kari leghugna iangeni ighamu kotida totogo nimiu puala. ²¹ Kori vido na vaivine ke haga vahua na gari, iia ke vahaghitia puala na hotaghigna. Kari leghugna ke vahua a dathegna, iia ke toghasania na vavahaghiti iangeni eigna ke totogo puala na gari ke havi mai kori maramagna. ²² Vaghagna vamua iangeni itamiu ghamu. Ikeagaieni ighamu koti dikahehe, kari inau kuda ghoi reghighamu mi ghamu kotida totogo hutu puala. Me teo ahai keda hati aua na totogo iangeni itamiu. ²³ Kori vido iangeni e teo sa vunegna ighamu kotida kaea sa fata itagua. Na hava ke tutuni, na Mama keda heghamu na hava koti kaea kori ahagu. ²⁴ Turughu i hau me jufu ikeagaieni, ighamu koti boi kaea sa fata kori

ahagu. Oti kaea sa fata tagna na Mama mi manea keda heghamu eigna keda vonungighamu na totogo.

²⁵ “Inau ku titiono na komi fata iraani itamiu tagna na komi titiono ke vahotha na thaothadoghagna. Kari tagna na maghavu keda mai, inau kuda boi titiono itamiu tadia na komi titiono vaghagna iaani, kari inau kuda titiono jino vamua itamiu eigna na Mama.

²⁶ Kori maghavu iangeni, ighamu tangomana kotida kaea na Mama kori ahagu. E teo sa vunegna inau kuda kaea imanea eimiu ghamu, ²⁷ eigna na Mama ke dothovighamu. Imanea ke dothovighamu eigna koti dothoviu inau moti vaututuniu inau ku mai tagna God. ²⁸ Inau ku mai tagna na Mama mu mai kori maramagna. Ikeagaieni inau kuda taveti sania na maramagna mu kuda tabiru vano tagna na Mama.”

²⁹ Mara nigna na vaovarongo kena ania, “Ikeagaieni ighoe ko titiono jino itamami, mo boi titiono kori titiono ke vahotha na thaothadoghagna. ³⁰ Ighami kiti adoa ikeagaieni, ighoe ko adoa na komi fata gougovu. Toke ighami kiti boi huatigho, ighoe ko adoa vamua na ghaghanamami! Iangeni na vunegna ighami kiti vaututunia ighoe ko mai tagna God.”

³¹ A Jisas ke huatira vaghagna iaani, “Ehava? Ighamu koti pukuni vaututuniu ikeagaieni?

³² Reireghi toke ghamu! Tagna na maghavu keda mai ighamu gougovu kotida ghogho vano tadia na komi soasopa vathemiu. Ma na maghavu iangeni ke jufu mai ghohi. Ighamu kotida taveti saniau mi nau kuda mono ghehegu. Kari inau

kuda boi mono ghehegu eigna na Mama ke mono duagu. ³³ Inau ku veleghamu na komi fata iraani eigna ighamu kotida mono kori soleana eigna ighamu koti mono totho thovohaliu itagua. Kori maramagna iaani sethe na komi fata ke vahotha keda padaghamu. Kari oti sokara ngasi! Eigna inau ku heta pungusia ghohi na mana ke dika ke mono kori maramagna.”

17

Jisas Ke Tarai Eigna Ghehegna

¹ Kori vido a Jisas ke govu na titionoagna na komi fata irangeni, imanea ke tada hadi i popo me tarai vaghagna iaani,

“Mama, na maghavu ke jufu mai ghohi. O tatelia vanira na komi tinoni gougovu a Dathemu ke thaba vano eigna a Dathemu keda tatelia vanira ighoe huju o thaba vano mua.

² Ighoe ko lubatiu gi kuda vunaghi pungusira na komi tinoni eigna kuda hera na havi ke teo na govugna tadia arahai ko heu mai. ³ Ma na havi ke teo na govugna iaani: Na adoghogna ighoe, sikei vamua a God ko tutuni, ma na adougna inau, a Jisas Christ, ko vetulau mai.

⁴ Na vunegna inau ku vagovua ghohi na agutu ko heu mai kuda eia, inau ku tatelia tadia na komi tinoni ighoe ko thaba vano. ⁵ Mama, kori vido inau kuda ghoi mono duamu, inau ku magnahaghinigo koda vahaihadiu vaghagna vamua ko vahaihadiu inau kori vido ku mono duamu gi o vavuha na maramagna.”

*Jisas Ke Tarai Eidia Nigna Na Komi Mane
Vaovarongo*

⁶ Jisas ke talu tarai mua vaghagna iaani, “Inau ku velepuhira arahai ko heu mai kori na maramagna iaani na komi fata eimu ighoe. Imarea nimua na komi tinoni kari ighoe ko heu mai imarea itagua, mi marea kena leghua na haghoremu. ⁷ Ikeagaieni, imarea kena adoa na komi fata gougovu ighoe ko heu mai ke pukuni mai itamua ighoe. ⁸ Imarea kena adoa iangeni eigna inau ku hera na komi velepuhi ighoe ko heu mai, mi marea kena vaututunira. Imarea kena pukuni adoa inau ku mai itamua, mi marea kena vaututunigho ighoe ko vetulau mai eeni.

⁹ “Inau ku tarai eidia imarea. Ikeagaieni inau ku boi tarai eidia na komi tinoni gougovu kori maramagna, kari eidia arahai ko heu mai, eigna imarea nimua na komi tinoni. ¹⁰ Na nigua na komi tinoni, imarea na nimua. Ma na nimua na komi tinoni, imarea na nigua. Ma na havidia ke tateli aua tadia na komi tinoni inau ku thaba vano. ¹¹ Ikeagaieni inau ku taveti sania na maramagna. Inau kuda atu tabiru itamua, kari arahai kena leghuu inau, imarea kedana talu mono vamua kori maramagna. Mama ko tabu, o kalitira mo reireghira kori nimua na mana ko heu mai. O eia iangeni eigna imarea kedana sikei vamua vaghagna irohita koro sikei vamua. ¹² Kori vido inau ku mono duadia, inau ku reireghira kori nimua na mana. Inau ku reireghi toetokera, mi sikei vamua itadia ke jefe. Na mane iangeni

ke leghua na hangana ke vano kori meleha papara eigna keda tutuni na hava ke mono tadia na komi Rioriso ke Tabu.

¹³ “Ikeagaieni inau kuda atu itamua. Sethe na fata inau ku velera ghohi arahai kena leghuu inau kori vido ku talu mono mua kori maramagna. Inau ku velera eigna kedana pukuni totogo vaghagu inau. ¹⁴ Inau ku velepuhira ghohi nimua na komi velepuhi.

Ma na komi tinoni kori maramagna kena thevuioka itadia arahai kena leghuu inau eigna kena boi leghua na komi puhidia ke dika, vaghagna vamua inau ku boi leghua mua.

¹⁵ Inau ku boi kaegho eigna koda hatira au kori maramagna, kari eigna koda sokara pungusira tagna a Satan, ahai ke pukuni dika puala.

¹⁶ Vaghagna vamua ku velea ghohi, imarea kena boi leghua na puhidia na komi tinoni kori maramagna, vaghagna vamua inau ku boi leghua. ¹⁷ Na haghoremu ke tateli aua na hava ke tutuni eimu ighoe. Kori haghoremu iangeni, o vatabura eigna kedana eia nimua na agutu. ¹⁸ Vaghagna ighoe ko vetulau mai kori maramagna, inau ku vetulara au kori maramagna. ¹⁹ Inau ku hegho atu na havigu gougovu bali hathera eigna kedana pukuni hegho atu na havidia bali eia nimua na agutu.

Jisas Ke Tarai Eidia Aarahai Gougovu Kena Vaututunia

²⁰ Ma Jisas ke talu tarai mua vaghagna iaani, “Inau ku boi tarai eidia mara na komi vaovarongo iraani vamua, kari eidia mua arahai kedana vaututuniu kori vido nigua na komi

vaovarongo kedana titionoa na rorongogu itadia. ²¹ Inau ku tarai gi imarea gougovu kedana sikei vamua. Mama, vaghagna inau mi ighoe koro sikei vamua, inau ku tarai gi imarea kedana sikei vamua duada iroghita, eigna na komi tinoni kori maramagna kedana vaututunia ighoe ko vetulau mai. ²² Vaghagna ighoe ko vahaihadiu, inau ku vahaihadira. Inau ku eia iangeni eigna kedana sikei, vaghagna iroghita koro sikei vamua. ²³ Inau kuda sikei duadia mi ighoe koda sikei duagu inau eigna imarea kedana pukuni sikei duada iroghita. Ma na vunegna iangeni, na komi tinoni kori maramagna kedana adoa ighoe ko vetulau mai mo dothovira arahai kena leghuu inau vaghagna vamua ighoe ko dothoviu.

²⁴ “Mama, inau ku magnahaghinira arahai ko heu mai bali mono duagu thovohaliu eigna kedana reghia inau ku thaba vano. Ighoe ko vahaihadiu eigna ko dothoviu gi o vavuha na maramagna. ²⁵ Mama, ighoe ko jino. Ighoe ko adoa na komi tinoni kori maramagna kena boi adogho. Kari inau ku adogho ma arahai kena leghuu inau kena adoa ighoe ko vetulau mai. ²⁶ Inau ku velepuhira eimu ighoe, mi nau kuda talu eia iangeni eigna keda mono itadia nimua na dotho ko dothoviugna, mi inau kuda sikei duadia.”

18

Imarea Kena Thotia A Jisas
(*Matiu 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

¹ Kori vido a Jisas ke govu na tarai, imanea ke hatira mara nigna na vaovarongo mena vano sethevugna na jaijari bea i Kidron*. Imarea kena vano tagna sina gnathagna na ghai olev.

² A Jiudas, na mane ke vano bali peroa a Jisas, imanea ke adoa na vido iangeni, eigna sethe na maghavu a Jisas ke vano ngengeni duagna nigna na komi vaovarongo. ³ Mara na naghoi pris mi mara na Farise kena veleagna a Jiudas eigna keda hatira duagna na boo soldia gna i Rom mi kekeha soldia kena kaekalea na Vathe ke Tabu. Imarea kena hatia na komi jekolo ma na komi lui ma na komi fata bali rihu, mena vano jufu kori gnathagna na ghai olev. ⁴ Na vunegna a Jisas ke kidi adoa ghohi na hava imarea kedana eia itagna, imanea ke taveti vano itadia me huatira, “Ahai koti hiroa?”

⁵ Imarea kena velea, “A Jisas gna i Nasaret.”

A Jisas ke velera, “Inau imanea.”

Kori vido iangeni, a Jiudas, na mane ke lubati vanoa a Jisas itadia, imanea ke sokara ngengeni duadia mara na soldia. ⁶ Kori vido a Jisas ke velera, “Inau imanea,” imarea gougovu kena suaraghi tabiru mena kutu horu kori thepa. ⁷ Gi imanea ke ghohi huatira mua, “Ahai koti hiroa?”

Mi marea kena veleagna, “A Jisas gna i Nasaret.”

⁸ Gi a Jisas ke velera, “Inau ku veleghamu ghohi, inau imanea. Gi kotida hirou inau vamua, oti lubatira nigua na komi vaovarongo iraani

---

* **18:1** “jaijari bea i Kidron” Haga vinogha doudolu na jaijari bea iaani ke mumuja. Na jaijari bea iaani ke mono etagna i Jerusalem hotaghi Jerusalem ma na Suasupa i Ghai Olev.

eigna kedana taveti au.” ⁹ Imanea ke velea iangeni eigna keda tutuni na hava ke kidi velea ghohi, “Teo sikei itadia arahai ko heu mai kedana jefe.”

¹⁰ Gi a Saimon Pita ke sipa aua nigna na ghau bali rihu me toka vurukusua na kuli madothogna nigna na mane agutu na pukuni naghoi pris. Na ahagna imanea a Malkus. ¹¹ Ma Jisas ke veleagna a Pita, “O boa tabirua nimua na ghau tagna bali monogna! Inau kuda papara leghuagna na hava a Tamagu ke magnahaghiniu inau kuda eia.”

*Imarea Kena Hati Vanoa A Jisas Aagna Anas
(Matiu 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)*

¹² Gi na boo soldia gna i Rom ma na vunaghidia, duadia mara soldia kena kaekalea na Vathe ke Tabu, imarea kena thotia a Jisas mena tari haidua e rua na limagna. ¹³ Imarea kena kidi hati vanoa tagna Anas,† a vungaogna a Kaiafas. A Kaiafas na pukuni naghoi pris kori vinogha iangeni. ¹⁴ A Kaiafas na mane ke velera ghohi mara puhidia mara Jiu e toke gi sikei mane keda thehe tughura na komi tinoni gougovu.

*A Pita Ke Vele Aua Ke Boi Adoa A Jisas
(Matiu 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)*

¹⁵ A Pita duagna sina mane vaovarongo mua‡ koro leghua a Jisas. Na vunegna na mane

---

† **18:13** Sina maghavu a Anas na pukuni naghoi pris kari mara Rom kena vagovua imanea kori agutu iangeni. Toke keda ai, mara Jiu kena talu ghaghana bohea mena kiloagna mua na pukuni naghoi pris. (Reghia) ‡ **18:15** Da na mane vaovarongo iaani, a Jon, imanea ke risoa na buka iaani.

vaovarongo iangeni ke adoa na pukuni naghoi pris, imarea kena lubatia eigna keda leghua a Jisas kori vido kena hati vano a kori lalaba ke mono kosigna na vathegna na pukuni naghoi pris. ¹⁶ Keana a Pita ke sokara i kosi kori hagehagna na peo. Gi na mane vaovarongo ke vano haghe ghohi ke au mai me titiono duagna na vaivine ke reireghia na hagehagna na peo. Gi na mane vaovarongo iangeni ke hati haghea a Pita. ¹⁷ Kori vido iromara koro haghe vano, na vaivine iangeni ke reghia a Pita me ania, “Ehava? Ighoe sina nigna na mane vaovarongo a Jisas?”

A Pita ke haghore tughua, “Teo, boi inau.”

¹⁸ Kori bongi iangeni e ghaula puala. Na vunegna iangeni na komi tinoni kena agutu kori vathe iangeni, mi mara soldia kena kaekalea na Vathe ke Tabu, imarea kena ifua na joto mena sokara kililivia mena mangiru. Ma Pita ke sokara duadia me mangiru.

Anas Ke Huatia A Jisas

(Matiu 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Gi a Anas, na pukuni naghoi pris, ke huatia a Jisas eigna nigna na komi vaovarongo ma na nigna na komi velepuhi. ²⁰ A Jisas ke haghore tughua vaghagna iaani, “Na komi fata ku titionoa, inau ku titiono aua naghodia na komi tinoni gougovu. Inau ku velepuhira na komi tinoni hahali tadia na komi nida na vathe haidu ma na Vathe ke Tabu nigna a God. Inau ku boi poloa sa fata. ²¹ Ehava gi o huatiu na komi huahuati iraani? O huatira arahai kena rongovia

na hava ku titionoa. Imarea kena adoa na komi fata ku titionoa.”

²² Kori vido a Jisas ke velea iangeni, sina soldia ke kaekalea na Vathe ke Tabu ke tapoa me veleagna, “E boi jino gi o velea vaghagna iangeni tagna na pukuni naghoi pris!”

²³ Ma Jisas ke veleagna, “Gi keda boi jino sa fata ku velea, o titiono aua tada ighita gougovu. Keana gi keda jino na komi fata ku velea, na vunegna na hava gi o tapou?”

²⁴ Gi Anas ke vetula vano a Jisas tagna a Kaiafas, na pukuni naghoi pris. Na limagna a Jisas ke talu tatari mua.

*A Pita Ke Ghoi Velea Mua Ke Boi Adoa A Jisas
(Matiu 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)*

²⁵ Kori vido a Pita ke talu sokara mua hilihagna na joto me mangiru, kekeha tinoni kena mono ngengeni kena huatia, “Ehava? Ighoe sina nigna na mane vaovarongo a Jisas?”

A Pita ke velea, “Teo, boi inau.”

²⁶ Sina nigna na mane agutu na pukuni naghoi pris ke mono ngengeni. Imanea ke tamatahi tagna na mane a Pita ke toka vurukusua na kuligna. Imanea ke huatiagna a Pita, “Ehava? Inau ku reghigho duagna na mane iangeni tagna na gnathagna na ghai olev?”

²⁷ A Pita ke ghoi velea mua ke boi adoa a Jisas. Kori vido vamua iangeni na kokorako ke tangi.

*Imarea Kena Hati Vanoa A Jisas Tagna Pailat
(Matiu 27:1-2, 11-31; Mak 15:1-20; Luk 23:1-25)*

²⁸ Kori vuevugheigna hadi, mara puhidia mara Jiu kena hati aua a Jisas kori vathegna a Kaiafas

mena hati vanoa kori vathe hutu nigna na manegna i Rom ke Primia kori provins iangeni. Kari imarea kena boi vano haghe kora, eigna gi kedana vano haghe kori vathegna na tinoni ke boi Jiu, nidia na komi vetula ke velea imarea kedana boi raraha kori matagna a God. Mena boi tangomana nidia kedana vanga kori Laulahugna na Thovoliungi. ²⁹ Ma na Primia, a Pailat, imanea ke taveti au i kosi me huatira, “Na hava koti toroagna na mane iaani?”

³⁰ Imarea kena veleagna, “Gi imanea keda boi ei hahia sa fata, teo kitida hati maia itamua!”

³¹ Ma Pailat ke anira, “Oti hatia imanea moti fatea leghuagna nimiu na komi vetula.”

Mara puhidia mara Jiu kena haghore tughua, “Ighamu mara i Rom, oti boi lubatighami kitida vathehea na tinoni.” ³² Imarea kena velea iangeni eigna keda tutuni na hava ke velea a Jisas eigna na puhi thehe keda eia imanea. §

³³ A Pailat ke tabiru haghe kori vathe me velera nigna na komi soldia eigna kedana hati maia a Jisas itagna. Gi e huatiagna, “Ehava? Ighoe na king nidia mara Jiu?”

³⁴ A Jisas ke haghore tughua, “Ehava? Na huahuati iaani na ghaghanamu ghehemu, ba arahai tavogha kena velegho eigu inau?”

---

§ **18:32** Na puhi vavathehe tinoni kena eia mara Jiu, na piri vatheheragna kori ghahira. Keana mara i Rom kena vathehera na komi tinoni kori tupipuhiragna kori ghaibabala. A Jisas ke kidi velea ghohi imarea kedana tupipuhia kori ghaibabala. (Reghia)

35 A Pailat ke ania, “Inau boi na mane Jiu! Nimua na komi tinoni mi mara na naghoi pris kena hatigho mai itagua. Na hava ko ei hahia?”

36 A Jisas ke ania, “Inau ku boi vaghagna na komi king kori maramagna iaani. Gi inau kuda vaghadia imarea, nigua na komi tinoni kedana rihu kori vido mara Jiu kena mai mena thotiu. Teo, inau ku boi vaghadia na komi king kena mono kori maramagna iaani.”

37 Gi a Pailat ke veleagna a Jisas, “Ighoe na king?”

Ma Jisas ke haghore tughua, “Ighoe ghehemu ko velea inau na king. Inau ku havi mai kori maramagna eigna kuda titiono aua na hava ke tutuni. Ma arahai kena dothovia na hava ke tutuni, imarea kena leghuu inau.”

38 Ma Pailat ke huatia, “Ehava gi ati adoa na hava ke tutuni na?”

Gi e ghoi taveti au ikosi tadia mara Jiu me anira, “E teo sa fata ku pada ke ei hahia imanea. 39 Leuleghu vinogha kori Laulahugna na Thovoliungi inau ku lubati mamaluha sina tinoni kori vathe tatari koti kaeu. Ehava? Oti magnahaghinia kuda lubati mamaluha na king nimiu ghamu mara Jiu?”

40 Imarea kena ghuu tabiru itagna vaghagna iaani, “Teo! Boi na mane iaani! Kari o lubati aua a Barabas! A Barabas sina mane ke mono kori vathe tatari eigna ke rihu pungusia na gaumane gna i Rom.

19

¹ A Pailat ke ghoi tabiru haghe kori vathe me velera nigna na komi soldia eigna kedana thabuhia a Jisas kori piru. ² Leghugna iangeni imarea kena agutua na kepi kori kuji mena vakepiagna. Mena vapokoagna vaghagna na king kori poko ke mela ke teve. ³ Gi mara na soldia kena mai gharania mena leuleua mena velea, “Ighami kiti kilothabagho, ighoe na king nidia mara Jiu!” Gi ena tapoa na bakogna.

⁴ Gi a Pailat ke ghoi taveti au ikosi me velera na mavitu, “Inau kuda hati aua imanea itamiu eigna kotida adoa inau ku boi pada sa fata ke ei hahia.”

⁵ Kori vido kena hati aua a Jisas i kosi, imanea ke talu kepia mua na kepi kena agutua kori kuji me talu vahaghea na poko ke mela ke teve. Ma Pailat ke velea, “Iaani na mane iangeni!”

⁶ Kori vido mara na naghoi pris mi mara soldia kena kaekalea na Vathe ke Tabu kena reghia a Jisas, imarea kena ghuu heta, “Tupipuhia! Tupipuhia!”

Keana a Pailat ke velera, “Oti hatia ghehemiu moti tupipuhia kori ghaibabala, eigna inau ku bosu pada sa fata ke ei hahia.”

⁷ Mara puhidia mara Jiu kena haghore tughua, “Kori nimami na vetula, imanea e naba keda thehe, eigna imanea ke velea imanea a Dathegna God.”

⁸ Pailat ke rongovia iangeni me mataghu nigna vano mua na fateagna a Jisas. ⁹ Imanea ke ghoi hati haghea a Jisas kori vathe me huatia, “Ighoe na manemu ivei?” Kari a Jisas ke boi haghore tughuagna. ¹⁰ A Pailat ke ghoi huatia,

“Ehava gi o boi haghore tughuu? O saghoi havaghinia inau ke mono nigua na mana bali lubati mamaluhagho ba tupipuhigho.”

¹¹ Ma Jisas ke ania, “Ighoe ke mono nimua na mana bali eia sa fata itagua eigna a God ke hegho vamua. Iangeni na vunegna na paluhagna ahai ke lubatiu vanigho ke hutu vano tagna na paluhamu ighoe.”

¹² Leghugna a Pailat ke rongovia iangeni, imanea ke hiohiroa puala na puhi bali lubati mamaluha a Jisas. Keana mara puhidia mara Jiu kena ghuu heta, “Gi ighoe koda lubati mamaluha na mane iaani, ighoe boi a kulagna na King gna i Rom.* Eigna ahai ke vele aua imanea ghehegna na king, imanea ke thevuioka tagna na King gna i Rom.”

¹³ Kori vido a Pailat ke rongovia na hava kena velea, imanea ke velera nigua na komi soldia eigna kedana hati aua a Jisas. Gi a Pailat ke nohe tagna na sape bali fate tagna na vido kena kiloagna “Na Lalaba Ghahira.” (Kori haghoredia mara Jiu na ahagna na vido iangeni, “Gabata.”)

¹⁴ Kori vido iangeni haga jufungia ghohi na hotaghi dani bali kaikaliti eigna na Laulahugna na Thovoliungi. Ma Pailat ke velera na komi tinoni Jiu, “Iaani nimiu na king!”

¹⁵ Imarea kena ghuu tabiru vano vaghagna iaani, “Vathehea! Vathehea! Tupipuhia imanea!”

Gi a Pailat ke huatira, “Ehava? Oti magnahaghiniu kuda tupipuhia nimiu na king?”

---

* **19:12** “King gna i Rom” Reghia kori Diksonari

Mara na naghoi pris kena veleagna, “Na King gna i Rom vamua nimami na king. Teo sa nimami na king ke tavogha.”

¹⁶ Gi a Pailat ke hiira me lubati vano a Jisas itadia na komi soldia eigna kedana tupipuhia.

Imarea Kena Tupipuhia A Jisas

(Matiu 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Mara na soldia kena hati vano a Jisas. ¹⁷ A Jisas ke hulungia ghehegna nigna na ghaibabala mena ghieghilei jufu kori vido kena kiloagna, “Suasupu Ulu.” (Kori haghoredia mara Jiu na ahagna na vido iangeni, “Golgota.”) ¹⁸ Ingengeni imarea kena tupipuhia a Jisas duagna e rua na mane mua. Rodia na ghaibabala ke mono rua thevugna na ghaibabala nigna a Jisas.

¹⁹ A Pailat ke velera mara na soldia eigna kedana risoa na rioriso kori pava mena boa popogna na ghaibabala nigna a Jisas. Imarea kena risoa, “JISAS GhNA I NASARET, NIDIA KINGH MARA JIU.” ²⁰ Na rioriso iangeni, imarea kena risoa kori haghoredia mara Jiu, kori haghoredia mara i Rom, mi kori haghoredia mara i Grik. Sethe na tinoni Jiu kena ijumia na rioriso iangeni eigna na vido kena tupipuhia a Jisas ke gharania i Jerusalem. ²¹ Kori vido mara na naghoi pris kena reghia na rioriso iangeni, imarea kena veleagna a Pailat, “O saghoi risoa, ‘Nidia King mara Jiu.’ Kari o tughua mo risoa, ‘Imanea ke velea imanea nidia King mara Jiu.’ ” ²² Kari a Pailat ke velera, “Na hava ku risoa, inau ku risoa ghohi.”

²³ E vati na soldia kena tupipuhia a Jisas kori ghaibabala. Leghugna kena tupipuhia,

imarea kena kemulia nigna na komi pohe var-ihotaghidia. Gi imarea kena hatia mua nigna na poko kena tihighi doudolua mena boi sukia. ²⁴ Imarea kena velea, “Ati saghoi resua. Kari ati laulahu vavahi† eigna katida reghia ahai keda hatia.” Me tutuni na rioriso iaani ke mono tadia na komi Rioriso ke Tabu, “Imarea kena kemulia nigua na komi pohe mena laulahu vavahi eigna kedana reghia ahai keda hatia nigua na pohe teve.” Iangeni na hava kena eia mara na soldia.

²⁵ A idogna a Jisas, ma a vaivinegna idogna, ma Meri taugna Klopas, ma a Meri gna i Magdala, iira kena sokara gharania nigna na ghaibabala a Jisas. ²⁶ Kori vido a Jisas ke reghia a idogna ma na nigna na vaovarongo ke dothovia puala ke sokara hilighagna, imanea ke veleagna a idogna, “Imanea a dathemu.” ²⁷ Gi e veleagna na mane vaovarongo iangeni, “Iia a idomu.” Turughu kori vido iangeni, na mane vaovarongo iangeni ke kalitia a idogna a Jisas kori vathegna.

A Jisas Ke Thehe Kori Ghaibabala

(Matiu 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ A Jisas ke adoa ghohi ke pukuni vagovua nigna na komi agutu. Eigna keda tutuni na hava ke mono tadia na komi Rioriso ke Tabu, a Jisas ke velea, “Inau ku langasa.” ²⁹ Sina disi ke mono na waen ke aha itagna ke mono ngengeni. Mi marea

---

† **19:24** “laulahu vavahi” Imarea kena risoa na ahadia imarea tagna kekeha ghahira. Gi ena bora kori na kap mena kaokagnoa na kap me ghioghilei au sina ghahira. Na mane ke mono na ahagna kori na ghahira ke au kori kap ke hatia nigna na pohe a Jisas.

kena hatia na pocho[†] mena vagnubua kori waen ke aha. Gi ena jongia kori ghai kena kiloagna na hisop mena tuhu hadia vanoa kori livogna a Jisas eigna keda kouvia. ³⁰ Leghugna ke kouvia na waen, imanea ke velea, “Govu ghohi!” Kori vido ke govu na veleagna iangeni, imanea ke uluhoru me thehe.

³¹ Iangeni na dani bali kaikaliti eigna na Sabat. Ma na Sabat iangeni sina Sabat ke nagho vano tadia na komi tinoni Jiu eigna ke mono kori Laulahugna na Thovoliungi. Na vunegna mara puhidia mara Jiu kena boi magnahaghinia na tonodia e tolu na mane iangeni kedana mono kori ghaibabala kori Sabat, imarea kena kaea a Pailat eigna keda tagotia na naedia me hati horua na tonodia kori ghaibabala. ³² Mara na soldia kena vano mena tagotia na naedia e rua na mane kena tupipuhia duagna a Jisas. ³³ Keana, kori vido kena mai tagna a Jisas, imarea kena reghia imanea ke thehe ghohi mena boi tagotia na naegna. ³⁴ Kari sina soldia ke vano me jaia na sokugna kori garatu me au mai na ghaughabua ma na bea. ³⁵ Ahai ke titionora na komi fata iraani itamiu, imanea ke reghia ghehegna me adoa na komi fata iraani ke tutuni. Imanea ke titionora eigna kotida voututunia a Jisas. ³⁶ Na komi fata iraani, imarea kena eia eigna keda tutuni e rua na rioriso ke mono tadia na komi Rioriso ke Tabu, “Imarea kedana boi tagotia sikei huli kori tonogna,” ³⁷ mi “Imarea kedana rei vano tagna na mane kena jaia na sokugna kori

---

[†] **19:29** “pocho” Na pocho sina fata ke mono kori tahi. Kori vido ke mumuja, na pocho ke tangomana na sopiagna na bea.

garatu.”

Imarea Kena Boa Na Tonogna A Jisas kori Luma

(Matiu 27:56-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Leghugna iaani, a Josep gna i Arimatea ke vano tagna Pailat me kaea na tonogna a Jisas. A Josep sina mane ke leghua a Jisas, kari e boi magnahaghinia kedana adoa na komi tinoni, eigna imanea ke mataghunira mara puhidia mara Jiu. A Pailat ke lubatia, ma a Josep ke vano me hati horua na tonogna a Jisas kori ghaibabala. ³⁹ A Nikodimas, na mane ke vano tagna a Jisas sina bongi i hau, imanea ke vano duagna a Josep. Imanea ke hatia duagna kekeha fata ke ghuba toetokegna kena kiloagna “mur” ma “alos.” Na tahugna e rua na fata irangeni nabagna tolu hangavulu na kilo. ⁴⁰ Gi romara koro hatia kekeha pohe ke pura moro fifiriagna na tonogna a Jisas duagna e rua na fata ke ghuba toetokegna iaani. Iangeni na puhi kena eia mara Jiu bali kaikalitia na tono gi ena boa kori luma. ⁴¹ Ghaghireigna na vido kena tupipuhia a Jisas, sina gnatha i ghai ke mono ngengeni. Tagna na gnatha iangeni sina luma ke mono ke teo mua sa tinoni ke thehe kena boa ikoragna. ⁴² Na vunegna na dani iangeni na dani bali kaikaliti eigna na Sabat, ma na vunegna na luma iangeni ke mono gharinira, imarea kena vano boa na tonogna a Jisas ikoragna.

*Na Sokara Tabirugna A Jisas
(Matiu 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)*

¹ Kori vevugheigna na Sade, kori vido ke talu puni mua, Meri gna i Magdala ke vano kori luma me reghia na ghahira kena bilakiagna na luma ke kokopili au ghohi. ² Gi iia ke raghe tabiru me pada a Saimon Pita ma na mane vaovarongo a Jisas ke dothovia. Iia ke velera, “Na tonogna a Lod, imarea kena hati aua ghohi kori luma mi ghami kiti boi adoa ivei kena vano boa!”

³ Pita duagna sina mane vaovarongo koro vano kori luma. ⁴ Iromara koro sakai raghe vano kori luma, kari na mane vaovarongo ke duagna a Pita ke raghe saisami vano me kidi jufu kori luma. ⁵ Imanea ke pogho horu me sigho haghe kori luma. Imanea ke reghia na komi pohe kena fifriagna na tonogna, kari e boi vano haghe ikora. ⁶ Gi a Saimon Pita ke jufu ingengeni me vano haghe kora i luma me reghia na komi pohe ke mono ngengeni. ⁷ Imanea ke reghia mua na pohe kena filehiagna na ulugna. Na pohe iangeni ke lopo tokea me mono ghehegna. ⁸ Gi na mane vaovarongo ke kidi jufu ngengeni ke vano haghe. Imanea ke reghia me vaututunia a Jisas ke sokara tabiru. ⁹ (Kori vido iangeni, imarea kena talu boi thaothadoghagna mua na komi Rioriso ke Tabu kena velea a Jisas keda sokara tabiru kori thehe.) ¹⁰ Gi oro tabiru kori vathe.

*A Jisas Ke Tate Vania Meri Gna I Magdala
(Matiu 28:9-10; Mak 16:9-11)*

¹¹ A Meri gna i Magdala ke sokara kosigna na luma me tangi. Kori vido ke talu tangi mua, iia

ke pogho horu me sigho haghe kori luma. ¹² Me reghia e rua na enjel na pohedia ke pura koro nohe tagna kena boa na tonogna a Jisas. Sikei ke nohe tagna ke mono na ulugna, sikei tagna ke mono na naegna. ¹³ E rua na enjel iangeni koro huatia a Meri, “Ehava gi o tangi?”

Meri ke velea, “Imarea kena hati aua na tonogna nigua a Lod, mu boi adoa ivei kena vano boa.”

¹⁴ Leghugna ke velea iangeni, a Meri ke rei tabiru me reghia a Jisas ke sokara leghugna. Keana iia ke boi ghithatha imanea a Jisas. ¹⁵ A Jisas ke huatia, “Vaivine, ehava gi o tangi? Ahai ko hiroa?”

A Meri ke ghaghana imanea na mane ke reireghia na gnatha i ghai, me velea, “Mane puhi, gi koda hatia na tonogna, o veleu ivei ko vano boa eigna kuda vano hatia.”

¹⁶ Gi a Jisas ke ania, “Meri!”

Meri ke rei vano itagna me velea kori haghoredia mara Jiu, “Raboni!” (Na ghaghanagna na haghore iaani, “Velepui.”)

¹⁷ Gi a Jisas ke ania, “O saghoi tangoliu, eigna inau ku boi vano hadi mua tagna a Tamagu. Kari o vano tadia nigua na komi vaovarongo mo velera inau kuda vano hadi tagna a Tamagu ma a Tamamiu, tagna nigua a God, ma nimiu a God.”

¹⁸ A Meri gna i Magdala ke tabiru vano tadia mara na vaovarongo me velera, “Inau ku reghia a Lod!” Gi e titiono itadia na komi fata a Jisas ke veleagna.

A Jisas Ke Tate Vanira Nigna na Komi Vaovarongo

(Matiu 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Kori lavigna na dani Sade iangeni, mara na vaovarongo kena mono haidu koragna sina vathe. Mena bilaki ngasira na komi hagetha eigna kena mataghunira mara puhidia mara Jiu. Sina fata vano keari a Jisas ke sokara duadia me velera, “Na soleana itamiu.” ²⁰ Leghugna ke velea iangeni, imanea ke tatelia itadia na limagna ma na sokugna. Gi mara na vaovarongo kena ghithatha imanea a Lod mena totogo hutu puala. ²¹ Gi a Jisas ke ghoi velera mua, “Na soleana itamiu. Vaghagna a Tamagu ke vetulau, inau ku vetulaghamu mua.” ²² Gi e ahehe itadia me velera, “Oti hatia na Tarunga ke Tabu. ²³ Gi ighamu kotida talutavogha na paluhagna ahai, a God keda talutavogha mua na paluhagna. Keana gi ighamu kotida boi talutavogha na paluhagna ahai, a God keda boi talutavogha mua na paluhagna.”

A Jisas Ke Tate Vania A Tomas

²⁴ Sikei itadia mara na vaovarongo, a Tomas (kena kiloagna mua Baso), imanea ke boi mono duadia kori vido a Jisas ke tate vanira. ²⁵ Kori vido imanea ke tabiru mai, mara na vaovarongo kena veleagna, “Ighami kiti reghia a Lod!”

Keana a Tomas ke anira, “Gi kuda boi reghia mu tangolia na ngeso kori limagna mu ghehuvia na ngeso kori sokugna, teo kuda vaututunighamu!”

²⁶ Sina wik leghugna iangeni nigna na komi vaovarongo a Jisas kena ghoi haidu mua kori vathe iangeni ma Tomas duadia. Toke na komi hagetha ke bilaki ngasi, a Jisas ke haghe mai itadia me sokara duadia me velera, “Na soleana itamiu.” ²⁷ Gi e veleagna a Tomas, “O tangolia mo reghia na limagu. O tuhu mai na limamu mo ghehuvia na ngeso kori sokugu. O vaututuni mo saghoi ghaghana ruarua!”

²⁸ Ma Tomas ke ania, “Ighoe na nigua na Vunagi ma na nigua a God!”

²⁹ Gi a Jisas ke ania, “Ighoe ko vaututuni eigna ko reghiu. Kari a God keda pukuni vatokera arahai kena boi reghiu kari ena vaututuniu.”

Na Vunegna A Jon Ke Risoa Na Buka Iaani

³⁰ Sethe na komi regithehe ke eia a Jisas kena reghia mara na vaovarongo, kari inau ku boi risora horu gougovu kori buka iaani. ³¹ Kari na komi regithehe ke mono kori na buka iaani, eigna kotida vaututunia a Jisas a Vahavi, a Dathegna God. Gi kotida vaututunia iangeni, ighamu kotida hatia na havi ke teo na govugna.

21

A Jisas Ke Tate Tadia Mara Vitu Na Vaovarongo

¹ Leghugna iangeni, a Jisas ke ghoi tate tadia nigna na komi vaovarongo kori ghaghireigna na kolo i Galili. Imanea ke tate itadia vaghagna iaani: ² Saimon Pita, Tomas (kena kiloagna mua Baso), Nataniel gna i Kena kori provins i Galili, e rua dathegna Jebedi, me rua na mane

vaovarongo mua, mara iraani kena mono kori kolo. ³ A Saimon Pita ke anira, “Inau kuda vano ugura.”

Imarea kena ania, “Ighami kitida atu duamu.” Gi ena hahaghe kori boti mena taveti sapa vano. Na bongi doudolu iangeni imarea kena boi talu vathehea sa igha.

⁴ Kori vido ke gharani dani, imarea kena reghia a Jisas ke sokara kori lilihi, kari ena boi ghithatha imanea a Jisas. ⁵ Gi a Jisas ke huatira, “Ara kulagu, ehava? Oti vathehea mua sa igha?”

Mi marea kena ania, “Teo.”

⁶ Gi imanea ke anira, “Sonia horua nimiu na jau kori madothogna na boti. Gi ighamu kotida hatia na igha.” Kori vido kena eia vaghagna ke veleragna, imarea kena boi tangomana na thaghi tabiruagna na jau eigna ke sethe puala na igha ke hogho itagna.

⁷ Gi na mane vaovarongo a Jisas ke dothovia ke veleagna a Pita, “Iangeni a Lod!” Kori vido a Pita ke rongovia iangeni, imanea ke ghoi vaheghea nigna na oopo (eigna ke hati aua bali agutu) me sogala au kori boti me thonga i longa. ⁸ Mara na vaovarongo kena mono kori boti kena gharania ghohi i longa, vaghagna sikei na hathangatu mita vamua. Na vunegna iangeni, imarea kena thaghia na jau leghugna na boti kori vido kena thonga. ⁹ Leghugna kena jufu ilonga imarea kena reghia na igha kori kokovuru i joto. Mena reghia mua kekeha bred. ¹⁰ Ma Jisas ke anira, “Hatia maia kekeha igha koti eu vathehera.”

¹¹ A Saimon Pita ke saki hadi kori boti me thaghia thonga na jau i longa. Sina hathangatu

lima hangavulu me tolu na igha hutu ke hogho kori jau, keana na jau ke boi resu. ¹² Jisas ke anira, “Oti mai moti vanga.” Me teo sikei itadia mara na vaovarongo ke huatia, “Ahai ighoe na?” eigna imarea kena adoa ghohi imanea a Lod. ¹³ Gi a Jisas ke vano me hatia na bred me kemulia itadia. Govu, gi e hatia mua na igha me kemulia mua itadia. ¹⁴ Iangeni na vatolugna na maghavu a Jisas ke tate itadia nigna na komi vaovarongo leghugna imanea ke sokara tabiru kori thehe.

A Jisas Ke Huatia A Pita

¹⁵ Kori vido imarea kena govu na vanga, a Jisas ke huatia a Saimon Pita, “Saimon dathegna Jon. Ehava? Ighoe ko dothoviu vano tadia mara iraani kena dothoviu?”

A Pita ke ania, “Hii Lod, ighoe ko adoa inau ku dothovigho.”

A Jisas ke ania, “O hera ghadia nigua na komi dathei sip.”

¹⁶ A Jisas ke ghoi huatia mua a Pita, “Saimon dathegna Jon. Ehava? Ighoe ko dothoviu?”

Ma Pita ke ania, “Hii Lod, ighoe ko adoa inau ku dothovigho.”

A Jisas ke ania, “O reireghi toetokera nigua na komi sip.”

¹⁷ Gi a Jisas ke ghoi huatia mua a Pita, “Saimon dathegna Jon. Ehava? Ighoe ko dothoviu?”

Ma Pita ke dikahehegna eigna a Jisas ke tolui horu huatiagna, “Ehava? Ighoe ko dothoviu?” A Pita ke ania, “Lod, ighoe ko adoa na komi fata gougovu. Ighoe ko adoa inau ku dothovigho!”

Ma Jisas ke ania, “O hera ghadia nigua na komi sip. ¹⁸ Na hava ku velegho ikeagaieni e tutuni, kori vido ighoe ko mathangani, ighoe ko pipisi ghehemu mo vano tagna sa vido ko magnahaghinia na vano. Kari kori vido koda kuekue, ighoe koda tuhu aua na limamu ma arahai tavogha keda tarigho mena hatigho vano tagna na vido ko boi magnahaghinia koda vano.” ¹⁹ A Jisas ke titionoa iaani tagna a Pita eigna keda adoa na puhi keda thehe. Na theheagna keda tateli aua a God ke thaba vano. Gi a Jisas ke veleagna a Pita, “O leghuu inau!”

Na Mane Vaovarongo A Jisas Ke Dothovia Puala

²⁰ A Pita ke rei tabiru me reghia na mane vaovarongo a Jisas ke dothovia puala ke leghura. (Iangeni na mane vaovarongo ke ravi vano tagna Jisas kori vido kena vanga me huatia eigna ahai keda lubati vano a Jisas tadia mara nigna na thevuioka.) ²¹ Ma Pita ke ania a Jisas, “Lod, na hava keda kathea imanea na?”

²² A Jisas ke haghore tughua, “Gi kuda magnahaghinia imanea keda talu havi me ghieghilei jufu na maghavu inau kuda tabiru mai, iangeni boi na fata bali togha ighoe. O leghuu inau vamua.”

²³ Na vunegna a Jisas ke velea iangeni, sethe na tinoni kena vaututuni kena ghaghana na mane vaovarongo iangeni keda boi thehe. Kari a Jisas ke boi velea iangeni. Imanea ke velea vamua, “Gi kuda magnahaghinia imanea keda talu havi me ghieghilei jufu na maghavu inau kuda tabiru mai, iangeni boi na fata bali togha ighoe.”

Na Vagovui Haghore

²⁴ Na mane vaovarongo iangeni, imanea ke titionoā na komi fata iraani me risora horu kori buka iaani. Ighami gougovu kiti adoa na komi fata gougovu ke risoa ke tutuni.

²⁵ Sethe na komi fata a Jisas ke eia kena boi risora horu kori buka. Gi imarea kedana risora gougovu, inau ku ghaghana na maramagna doudolu da e boi nabagna na boagna na komi buka kedana risora.

**Na Rorong Ke Toke Eigna a Jisas Krai
The New Testament in the Bughotu language of the
Solomon Islands
Niu Testament long langguis Bughotu**

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bughotu

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

ff048ce1-500f-52e4-9ba7-18fcd6abd5f1